

DODATKY

II

Dubia

KOMUNISTICKÉ VEČERY

Založili jsme tuto sbírku pro poučení, povzbuzení a povznesení soudruhů vůbec a pro zájmy proletářské kultury zvláště. Budeme v ní vydávati jen četbu prospěšnou třídně uvědomělému proletariátu, abychom mu poskytli předně potřebné příručky pro veřejné podniky kulturní i pro ono sebevzdělání, jehož potřebuje komunista, a po druhé zásobili jej revoluční četbou lyrickou a epickou i divadelními hrami. Chceme to činiti podle možnosti systematicky a tak, abychom postupně vytlačili ze řad našeho proletariátu veškeren maloměstácký brak a veškerou úpadkovou literaturu měšťáckou a podali mu vhodné masky proti otravným plynům měšťácké kultury. Naše sbírka nebude pedantská, ale neuhne také z vytčené cesty, nezpronevěří se zásadě, platné pro celý náš Proletkult, že totiž v dnešní době veliké přípravy k poslední bitvě mezi proletariátem a buržoazií, bitvě na život a na smrt, musí se díti veškerou vzdělání a veškerá výchova uvědomělého proletariátu jednotným revolučním způsobem komunistickým.

Počínáme sbírkou básní vhodných k recitacím na našich komunistických večerech a jiných projevech, poněvadž byla nejdříve hotova. V nejbližších svazcích vydáme seznam her, aspoň poněkud vhodných pro představení komunistická, a doplníme jej ihned několika novými i staršími hrami ducha opravdu revolučního. Příručka pro dětské besídky rovněž se připravuje.

Doufáme, že v dalším našem literárním podnikání, v této nejzákladnější a nezbytně nutné intelektuální práci pro rozvoj Proletkultu v Československu, pomohou nám svou prací i radou všichni kulturně činní soudruzi. Před námi nebylo v tomto směru pro revoluční socialism vykonáno téměř nic, jest nám jednak pracovati na prvních počátcích, jednak znova, úplně novým způsobem. A přitom naše síly jsou slabé a naše prostředky velmi nepatrné.

Tu spoléháme se i na porozumění uvědomělého proletariátu našeho, pro nějž — a jen pro něj — pracujeme. Jest na našich dělnických soudruzích a soudružkách, aby hojným odběrem a rozšiřováním této naší knihovny umožnili rychlý její rozvoj. Jen když každá naše organizace vykoná svou povinnost k této veledůležité sbírce, bude moci také její vydavatelstvo svou povinnost vykonati.

KOMUNISTICKÁ VÝCHOVA PROLETARIÁTU

V této řadě článků nechceme shrnouti vzdělávací, výchovné a propagační úkoly naší strany v přehled nebo soustavu všecko objímající, nýbrž rozlišujeme tu otázky vzdělávací a propagační jako jednu věc a otázky výchovné v užším slova smyslu jako věc druhou, chceme pojednati stručně o některých zvláštních úkolech cílevědomé komunistické výchovy revoluční z různých oborů, zejména pak o úkolech nejvíce zanedbávaných a obtížných, ale přesto velmi důležitých.

Komunistická strana jako představitelka marxistického hnutí komunistického, opírajícího se o vědecké názory vývojové nauky, dějinného materialismu a marxistické ekonomiky, stojí — zcela jistě v teorii a v praxi potud, pokud to dovoluje nestejná úroveň a povaha jejich příslušníků — nad všedními rozpory vyplývajícími ze známých protikladů: revoluční-vývojový, radikální-oportunní.

Považujíc revoluci za důsledek určitého vývoje, za děj podmíněný předcházejícím vývojem, jehož jest dovršením, nevidouc v radikalismu nic jiného než povinnost učití rozpoznávat a odstraňovat příčiny (kořeny) sociálních nedostatků a bled, řídí se při výběru svých prostředků a své taktiky pouze jejich účelností, netáží se po tom, jaké jméno mají v té neb oné podobě, budou-li nazvány revolučními nebo kompromisními, radikálními nebo oportunními. Pro komunistickou stranu jest jen jeden druh prostředků a jen jeden druh taktiky: účelné prostředky a účelná taktika; pozorujíc ustavičně střelku svého komunistického kompasu, hledá vlevo, vpravo i uprostřed cestu vždy nejvýhodnější, která při nejmenších obětech přivede ji nejdále.

Ale prostředky a cesty účelné nejsou vždy ty, které nejvíce se líbí. Nejsou to vždy prostředky obvyklé, nejsou to vždy cesty samozřejmé. V našem případě to znamená, že proletariát jako celek není vždy schopen ihned pochopiti účelnost určitého prostředku, určité taktiky. Vzpomeňme jen, jak poměrně pomalu proniká myšlenka jednotné fronty, vzpomeňme z našich vlastních řad, na jaké nepochopení často naráží taktika zachovávání jednoty organizací odborových. — Nedostatečná soudnost, konzervativní rys normální lidské povahy, která jen nerada vybočuje z obvyklé cesty, vliv měšťáckého a maloměšťáckého okolí, brzdící snahy bonzů, agitace nepřátelských živlů atd. jsou společně soustavou překážek, kterou jen nesnadno lze se prodrati k tomu, aby masa pochopila rychle účelnost prostředků neb taktiky, jež se jí zdají neobvyklými nebo nepohodlnými.

Tu vedle intenzivní vzdělávací a propagační práce pomůže především výchovná činnost opírající se ustavičně o názorné vyučování,

jež poskytují denní události veliké i malé, vývoj soudobé revoluce sociální v celku i podrobnostech.

Snáze, lépe a důkladněji než teoretickými přednáškami a články je proletariát třídně vychováván životem a jeho zápasy, ovšem s tou podmínkou, že v nich není ponechán bez rádce vysvětlujícího a napomáhajícího mu k správné orientaci. Nejpopovolanějším takovým rádcem a vychovatelem proletariátu je přirozeně komunistická strana, mající úplné jasno o pravé povaze třídního zápasu. Ale dobrý vychovatel, plně využívající výhod názorného vyučování, nespokojuje se pouze výkladem událostí, procesů a příběhů, které se dějí tlakem poměrů a bez jeho přičinění, nýbrž sám vyvolává určité situace, z nichž možno vyvoditi poučení, vede žáky, aby sami se pokoušeli o poučné a sebevýchovné akce a procesy, uvádí je do situací, v nichž mají nabýti zkušeností a v poznané pravdě se utvrditi, vlastní síly vyzkoušeti.

Především o některých otázkách takové výchovy chceme tu pojednati.

I

Výchova politická

Je samozřejmo, že základem politické výchovy proletariátu v duchu komunistickém musí býti třídní uvědomění jeho. Udržovati je a prohlubovati jest ustavičnou povinností komunistické strany.

Nepěstěné třídní vědomí, jež si průměrný dělník přináší do praktického života, bývá buď negativního, nebo pozitivního rázu: proletář, spíše ovšem citem než rozumem veden, považuje se za něco jiného, než jest „pán“, a buď, vida se příslušníkem nižší třídy z vůle osudu, předem oddává se do vůle svého pána, bytosti vyšší, podrobuje se bez reptání, vděčen za každou odměnu, není-li příliš hanebná, anebo považuje za nižší jen své postavení jako důsledek své příslušnosti ke třídě vykořisťované, která má v „pánech“ své nepřátele a původce svého nespravedlivého údělu a jest v stálém odboji vnějším nebo vnitřním proti každému „lepšímu kabátu“.

Toto primitivní cítění třídní dostalo s marxismem základ správné orientace, vědeckou páteř sjednocující je a uvědomující, pod jejímž vlivem socialistické strany volky nevolky pěstovaly s větší nebo menší správností typ uvědomělého dělníka.

Až do marxistického komunismu poválečného chyběla však třídní výchově socialistické ona logická přesnost a čistota, k níž dopomohlo nám teoretické a programové dílo našich ruských soudruhů a Třetí internacionály, provázené revoluční praxí.

Socialistické strany předválečné a dnešní sociálpatriotické, sna-

živše se a snažíce se dosud z reformistických a nacionálních důvodů zmírniti ostrou povahu třídního boje, stále se stupňující, dovedly sice odstraniti z proletariátu dosti obecně jakoukoli představu o méněcennosti dělníka a jeho práce, dovedly v něm rozšířiti vědomí jeho důležitosti ve výrobním procesu, ale neukázaly proletariátu jeho dějinnou úlohu v plném světle, nevštípily mu jasné představy o pravé povaze třídního boje jako boje o třídní panství ani o pravé povaze jeho revoluce, která nesmí končiti kompromisem mezi buržoazií a proletariátem, nýbrž naopak úplným potřením buržoazie a nastolením třídní diktatury dělníků a malozemědělců. Nebylo to ve skutečnosti opravdu třídní vědomí, nýbrž stavovské vědomí, které socialistické strany v dělníku pěstily, starajíce se zároveň reformistickou metodou o zvýšení úrovně proletariátu, jak životní vůbec, tak i speciálně kulturní. A tak nadaný dělník s postupující demokratizací veřejného života stal se v něm často činitelem opravdu rovnocenným, ale zároveň i měšťákem, který je silen svým stavovským vědomím, ale ve skutečnosti velmi cizí revolučnímu třídnímu vědomí proletářskému.

Sociálně demokratická a sociálpatriotická výchova proletariátu, pokud třídní vědomí pěstuje, zavádí je zároveň nepřímo na scestí, politicky velmi nebezpečné, jak dokazuje historie dělnického hnutí na Západě od Říjnové revoluce ruské. Sociálně demokratičtí a národně sociální maloměšťáci jsou největší překážkou dobytí moci proletariátem.

Komunistická výchova musí tudíž mařiti reformistický proces, v němž z dělníka proletáře stává se maloměšťák, přijímající více nebo méně celé partie z ideologie nepřátelské třídy. Komunistická politika bude tím úspěšnější, čím méně dělnických maloměšťáků bude působiti na straně proletariátu a čím hlouběji a šíře pronikne skutečné revoluční třídní vědomí proletářské v masu pracujícího lidu.

Samozřejmě nutno tu především apelovati na rozum dělníkův. Nutno probíratí stále širší a širší vrstvy pracujícího lidu propagačně, aby marxistický katechismus stal se dnešním námezdním dělníkem tím, čím byl katechismus katolický našim dědečkům. Ale orientujeme-li dělníka správně marxisticky, vysvětlíme-li mu dějinnou úlohu jeho třídy a povahu třídního boje, odůvodníme-li mu teoreticky, proč pro náš sociální zápas je lhostejno, ne-li nebezpečno, když se dělník vyšplhá až do ministerského křesla v měšťáckém státě, že to není již pražádná čest pro proletariát ani rozhodující důkaz jeho moci a schopnosti, nýbrž že *proletariát jako celek* musí dobytí svrchované moci a zříditi proletářský stát jako etapu k opravdu socialistické (= komunistické) společnosti, — přesvědčíme-li dělníka o všech těchto věcech, položili jsme teprve základ pro jeho komunistickou mentalitu a teď teprve

v denním životě politickém máme jej *vychovávat* na dobrého soudruha, politicky myslícího a cítícího. —

Politický boj komunistické strany je dnes v jádru boj za proletářský stát jako nutný důsledek soudobého zápasu o moc mezi buržoazií a proletariátem. Nezbytnou potřebou tohoto boje jest: *1. aby každý jednotlivec byl si vědom toho, že jen s proletariátem a v proletariátu něco znamená a bez jeho mas není v tomto boji ničím, a 2. aby masy proletariátu ctily a znaly svou nezdolnou moc, jsou-li stmeleny komunistickou disciplínou a soudružskou solidaritou.*

Těchto dvě kardinálních požadavků má především určovati hlavní tendence naší politické výchovy.

*

Politická výchova jednotlivce z tohoto hlediska, pokud se neděje právě v mase a s masou, tedy výchova ve školách a kursech pro funkcionáře, kde neběží již tak o primérní výchovu komunistickou hromadnou a všeobecnou, nýbrž kde nutno počítati již s individuálními vlastnostmi nadaných soudruhů, kteří budou hráti jednu úlohu více-méně vůdčí, a pak a především v jednotlivých organizacích, kde budoucí funkcionáři a vůdčí činitelé strany vyrůstají, je povinna nemálo zdůrazňovati správný poměr jednotlivcův k mase, zejména pravý smysl jeho povinností a úkolů v té chvíli, kdy následkem určitého svého nadání vynikne nad průměr a ocitá se v popředí organizačního života. V tomto směru byla výchova v socialistických stranách i nejlepších zcela nedostatečná.

Oč běží tu především? Každá komunistická strana potřebuje v čele svých organizací, institucí i akcí myslící komunisty, kteří si vědí rady v každé situaci, žádné se nevyhýbajíce, je-li nutná, a kteří vědí, že strana není nic samoúčelného, nýbrž jest jen prostředkem k dosažení programových cílů. Tedy opak oněch funkcionářů, které nazýváme „bonzy“ a jejichž proslulé vlastnosti velmi brzdí komunistické prohloubení masové strany.

„Bonz“ — krátce řečeno — je funkcionář, který předně se domnívá, že spolkl veškeru moudrost a nepotřebuje se již ničemu učit, a po druhé je přilepen ke své funkcionářské židli a k tělesu, v němž pracuje, takže se nepřátelsky staví ke každé nové situaci, která ohrožuje pevnost jeho židle, bezpečný klid v jeho tělese. Je to konzervativní povaha, kterou jen ironie osudu může zanést také na krajní levice.

Nelze popřít, že i v revoluční straně jsou funkce, kde konzervativní usedlost je na místě a dává užitek. Jen politický vliv nesmí však míti. Usedlý, klidu a pořádku milovný člověk může býti dobrým komunistickým pokladníkem, ale nikoli sekretářem. Člověk, který se chvěje,

že následky nějaké akce mu rozházejí jeho těžce zorganizovanou hromádku nebo vyprázdni jí těžce naplněnou pokladnu, je přirozeně brzdící činitel v akcích strany, která musí býti připravena na všechno. A rovněž je špatným činitelem v komunistické straně člověk, který celkem vzato ještě nic neví, ale domnívá se, že již netřeba mu něco se dovědět, ač svět kolem něho žene se horečně vpřed a stále znova nás staví před nerozřešené otázky a nezvážené situace.

Nelze upřít, že v této věci zákrok výchovného úsilí setká se s velikými překážkami. Lidská povaha není vždycky látkou dobře tvárnou, neprojeví se také ihned a v každé situaci; domnívá se, že jsme ji v soudružské společnosti a v organizačním životě již pro potřeby našeho hnutí zpracovali, zpozorujeme jednoho dne náhle, když byla zařazena na čelnější místo, že jsme házeli hrách na stěnu. Nejsou vzácné případy, že soudruh, nejhorlivější a nejzásadnější v postavení prostého vojíčka strany, jako funkcionář buď úplně selže, nebo stane se „bonzem“.

Nemůžeme se tudíž spoléhati na to, že výchovou ve škole a organizační přemůžeme každou povahu, lépe řečeno dáme jí správný směr, nýbrž poučujíc všechny, musíme se starati, abychom vypěstovali takového kolektivního ducha, který bude představovati stálou kontrolu a stálý usměrňující vliv na ony soudruhy, kteří počínají vynikati nad průměr.

Komunistické školy a kursy mohou dáti pro to jen zásadní podklad — a bude nutno o tuto kapitolu naše kursy rozšířiti a v seminářích vždy prodiskutovati; hlavní úkol v tomto směru připadá však našim organizacím, kde třeba právě prakticky vytvářet a pěstovat soudružského ducha kolektivní kontroly a mravního vlivu.

Je to pravidelně místní organizace, kde „bonzovská“ povaha se rozvíjí a utvrzuje tím, že řečnické, organizační nebo jiné nadání rodícího se „předáka“ přijímáno je nekriticky, že uplatňuje se příliš snadno, nenarážejíc na závažné překážky, na ideové nebo mravní námítky místních soudruhů. Příliš často a snadno povede se mu — jak se populárně říká — osedlati si svou organizaci: přesvědčí ji o své neomylnosti tak, že nakonec sám jest o ní pevně přesvědčen. A má-li pak za sebou několik let agitační nebo organizační práce, činí si právo na správný úsudek v kterémkoli oboru a především na rozhodující znalost potřeb, tužeb a vlastností dělného lidu, ač pravidelně, vědomě nebo bezděčně, tlumočí jen potřeby, tužby, vlastnosti svoje. Může tím způsobiti značnou škodu, informuje-li takovým křivým způsobem rozhodující kruhy strany. Mnoho bonzů znamená snížení akční schopnosti a pohotovosti strany.

Tedy především k místním organizacím musíme obrátiti svou po-

zornost, chceme-li čeliti tomu, aby v rodících se řadách našich předáků nerostly bez kontroly povahy nebezpečné revoluční povaze naší strany. Poměr předáka k proletářské kolektivitě, ve které působí, je naléhavé a především politicky závažné téma pro výchovné diskuse v místních organizacích. Bude nutno toto téma podrobně zpracovati pro náš Proletkult.

Hlavní otázkou komunistické výchovy politické je přirozeně kolektivní výchova revoluční masy. Jak jsme minule naznačili, jest nezbytno již pro výchovu jednotlivců, příštích předních a vůdčích činitelů, aby soudružská kolektivita, která je obklopuje, byla natolik revolučně vychována, aby mohla kontrolovati a svým vlivem na uzdě držeti chybné vlastnosti „předáků“. Nesmí býti tudíž zanedbávána ani pro ten případ, kdy nastává opak, kdy předák a vůdce jest na správné cestě, ale kolektivita, ve které a pro kterou pracuje, shodou okolností od správné cesty se odvrací. „Duše davu“ čili kolektivní myšlení a cítění určité masy podléhá dojmům a náladám, často velmi nebezpečným systematické práci revoluční, a to i tehdy, je-li tato určitá masa složena z dělníků již značně uvědomělých.

Dokud budeme žíti v prostředí měšťácké demokracie a soukromokapitalistických řádů, dotud nejen každý jednatel, ale i každá dílna, každý odbor budou míti možnost opustiti věc revoluce nikoli snad ze zlé vůle, nýbrž třeba jen z pocitu únavy, znechucení, zklamání, zejména v době, kdy bezprostřední nutnost revoluce není samozřejmá a konečné vítězství proletářské věci zdá se odsunuto na léta. Jako setkáváme se často s jednotlivými soudruhy, jinak zcela dobrými, byť nikoli revolucionáři rozenými, kteří unaveni mnoha boji a znechucení mnoha zklamáními řeknou si: „Už toho mám dost, ať se zase jiní rvou atd.“, pozorujeme podobnou náladu i u celých kolektivit. A jako nevyhladíme sobectví jednotlivců, nevyhladíme ani sobectví skupin, dokud nové řády nesjednotí sobecké zájmy se zájmy vyššího celku.

Komunistická politika musí počítati s takovou skutečností, a proto komunistická výchova politická musí zařaditi do svého plánu *promyšlenou soustavu masových projevů*, majících za účel posilovati sebevědomí organizované masy, utužovati v ní vědomí o nezbytnosti solidarity, paralyzovati rostoucí sobectví jednotlivých skupin, zabraňovati pocitu únavy, napravovati nastavší zklamání.

K tomu je třeba, aby vůdčí činitelé komunističtí ustavičně, dobře a *kriticky* pozorovali psychologický stav masy příslušníků své strany z hlediska skutečné situace politické a sociální. Není to tak snadné.

Člověk bezděčně vykládá si každý zjev podle své povahy, silně a rozeně revoluční povaha je ochotna přeceňovati každý silný projev masy, kdežto povaha oportunnější přeceňuje naopak projevy únavy,

vlažnosti a znechucení. — Musíme zkrátka velmi pečlivě a z hlediska dané situace a z ní vyplývajícího psychologického stavu masy zkoumati všechny příčiny toho, proč ten nebo onen masový projev se zdařil nebo nezdařil, máme-li si odnésti ze svého pozorování správný obraz, správné poučení.

Zažijeme silné naše projevy masové, které nás naplní sebevědomím a hrdostí, ale které přesto nejsou projevem bojovné pohotovosti revoluční a nesmí býti přeceňovány, poněvadž příčiny jejich zdařilosti jsou mimo vlastní záměry komunistické. A naopak. Setkáme se s projevy a důkazy vlažnosti, lhostejnosti, únavy, znechucenosti, zklamání, které nás postraší, ale které nesmíme přesto viděti černě: jsou třeba jen následek toho, že jsme jedním směrem překročili míru zatížení, jež masa v tomto směru právě snese. . .

Dnešní vzrůst indiferentismu v masách například, z něhož tak obratně, byť velmi dočasně jen, mohou těžiti klerikálové, je zcela správně vykládán zklamáním, jež lidu brzy po převratu přinášely soustavně socialistické strany, přestavše mu poskytovat cokoli, co by se aspoň podobalo *činům*. Slova k politické výchově proletariátu nestačí, a nemůže-li socialistická strana za daných poměrů ukázati mu činy, musí aspoň vésti jej k činnosti, udržovati jej v činnosti takové, která by v něm posilovala vědomí jeho vlastní moci a nedala mu klesnouti v malomyslnost. Vždycky přijde chvíle, kdy určitý druh táborových projevů ztratí svou přitažlivost pro masy, není-li prozřetelně střídán s projevy méně platonickými a neškodnými.

Vládnoucí třída ve starém Římě naučila své masy volati „Panem et circences!“, což znamenalo: dejte nám chleba a zábavu, a pak si můžete s námi dělati, co chcete! Doby se změnily, ale psychologický důvod tohoto hesla zůstal. Nejen dav, nýbrž každý jednotlivec živ jest především chlebem, ale nejen chlebem živ jest člověk, nýbrž vedle jiných věcí také „duchovní“ potravou a zábavou.

Také dnešní masy, i komunistické masy, chtějí „panem et circences“, jenže jsouce uvědomělejší, vyžadují těchto věcí ve formě vyšší a modernější. Nevolají jen po chlebu, ale vedou hospodářské zápasy o vyšší životní úroveň, nevolají jen po zábavě, ale vedle zábav vedou politický boj proti vládnoucí třídě. Čím dnešní pracující člověk je uvědomělejší, tím méně půvabu mají pro něho karty nebo kopaná, a tím větším osvěžením a povznesením je pro něho politický boj se svými různými stránkami.

Třebaže právě v tomto okamžiku soudobého sociálního zápasu — opravdu jen okamžiku z hlediska celého našeho cíle — zdá se u nás a v té nebo oné ještě zemi, kde třída dělnická přejala mnoho maloměšťáckých a měšťáckých mravů a zvyků, že mnoho dělníků i třídně

uvědomělých věnuje více pozornosti kopané nebo jiným circenses než své politické organizaci a svému politickému boji, přece jen politika, její boje, akce, projevy zůstávají hlavním zdrojem onoho zájmu třídně uvědomělého dělnictva, který mu poskytuje nejvíce družného osvěžení a který nejvíce ovládá a vzpružuje jeho myšlení a cítění po výdělečné práci, a představuje tudíž pravé circenses moderního proletariátu ve vyšším slova smyslu. Různé ty módní zábavy sportovní i jiné využijí se a pominou, ale politika jako nezbytná součástka proletářova života myšlenkového i citového zůstane; třeba jen, aby její metody byly stále svěží.

Kdybychom marxisticky analyzovali vznik a vývoj různých dnešních sportů i jejich úlohu v proletariátu, který je přejímá od buržoazie, ale za určitých okolností dává jim zcela jinou, svou třídní povahu, dospěli bychom jistě k poznání, že v tomto opičení se dělníků po měšťácích je především třídní pud k emancipaci a stanutí na vlastních nohách, zároveň však i snaha po kolektivní činnosti, která se projevuje tím více v tomto směru, čím méně může se projevit v politice nebo čím politika více zklamala a znechutila.

Především třídně uvědomělý proletariát je masa toužící po aktivitě. Pokud však jde o činnost politickou, je pravidelně a v nemalé míře odkázána na iniciativu svých vůdců. Nemohou-li nebo nechtějí-li vůdcové poskytnouti proletářské aktivitě čerstvou politickou potravu, vrhají se celé skupiny proletariátu na činnost jinou, jak ji vidí u měšťáctva, hlavně na umění a sport. Pokoušejí se ovšem zabarvit ji proletářsky a rudě, což ovšem zůstane jen na povrchu, nevykáže-li zase politické vedení těmto nepolitickým v jádru zálibám speciální úkol politický.

Tedy i proti sportovním a jiným koníčkům proletariátu je nejlepším lékem, nebo správněji řečeno nejlepším jejich regulátorem řádná politická výchova revoluční v kolektivních akcích politických. Každý člověk podle své povahy má nějakého vedlejšího koníčka; jedny, právě ty nejnebezpečnější, možno zcela dobře pro stranu využít, a druhé možno udržeti aspoň v neškodných mezích — ale bez naznačené výchovy politické to nejde.

Zkrátka řečeno: politický život proletariátu nesmí propadnouti hnilobě ani tehdy, když v jeho zápasu s buržoazií nastala jistá stagnace jeho ofenzívy. Politická naše výchova v masových akcích musí se dít tudíž ustavičně a soustavně. Nemůže-li pro komunistickou stranu nastati doba politické nečinnosti ani tehdy, je-li strana zatlačena do ilegality, nemůže býti ani výchova v masových akcích nikdy a nikde opuštěna. Považujeme-li vzdělávací, výchovné, sportovní a jiné „nepolitické“ spolky a organizace vedle strany stojící za organizační re-

zervu pro případ perzekuce organizací politických, nesmíme ani tu se domnívati, že jejich nepolitická forma má v době stagnace nebo perzekuce míti také jen nepolitický obsah a býti pouze rezervní nádrží politicky nečinného členstva, které, teprve když nastane nové obrození revoluční, procitne k politickému životu. *Komunistická činnost kterákoliv, která není zároveň politická, není ani komunistická.*

*

Považujeme tedy provádění promyšlené soustavy masových projevů za součástku politické výchovy komunistického proletariátu. Schopnost, bystrozrak, vynalézavost, pružnost a pevnost vedení jsou tu pak zárukou úspěchu.

V době revoluční není ovšem nouze o podněty a iniciativa mas usnadňuje volbu místa i způsobu masových projevů. Obtížnější je věc v době revoluční stagnace, když proletariát ochabuje a dává se zatlačiti do defenzívy a pasivnosti. Ale právě teď, kdy události samy nejméně proletariát vychovávají, nastává hlavní výchovný úkol revoluční jeho strany.

Předně běží o to, aby proletariát neztratil pocit své mocenské převahy, která je sice dosud závislá na mnoha okolnostech, kterou však už jednou měl a bude jistě míti zase a snad definitivně již. I proletář marxisticky kovaný jest jen člověk: i když zná smysl svého soudobého boje třídního a dějinnou úlohu své třídy, může zakolísati, když si vzpomene, jak byl zklamán, a když vidí, že mu zase nezbyvá nic jiného než těžce odrážeti ofenzívu svého třídního nepřítele, stále rostoucí. Prostého dělníka nikdy nauka nepřesvědčí dokonale, nikdy mu nepřejde do krve a masa, dokud nepromluví fakta svou drtivou řečí. Marxistický komunismus teprve v proletářském státě může se státi silným „náboženstvím“ masy. Dnes působí na masy jen skrze vůdce a bude působiti jen skrze činy. Tu je tedy nutno, aby proletariátu i v době revoluční stagnace byla poskytnuta příležitost k tomu, aby poznal své skryté postavení mocenské, aby pocítil, že jen přechodní okolnosti stojí v cestě vládě proletariátu. Sebevědomí proletariátu musí býti v takové době živeno masovými projevy, které na jedné straně neztížily by jeho situace nějakým pučistickým rázem, na druhé straně však zřetelně by mluvily o jeho moci. Revolučnímu proletariátu musí býti poskytnuta příležitost, aby s klidným svědomím mohl si říci: „Z těch a těch důvodů, které jsou především v celkové situaci mezinárodní, nemohu dosud provésti svou revoluci, ale ukázal jsem vám, že nesmíte se mnou žertovati. Nepůjdu dále, než je v této chvíli v mém zájmu, ale také vy nepůjdete dále, než já strpím.“

V dnešní době například fašistické a klerikální kousky jsou jistě vhodnou příležitostí k tomu, aby sebevědomí proletariátu bylo posíleno projevem jeho síly, který by byl dalek pučistického rázu a vedle svého morálního, výchovného smyslu měl by i význam všeobecně politický.

Po druhé běží o to, co mohli bychom nazvati největším uměním politické výchovy v době, jako jest dnešní, kdy nejzávažnější události a aféry politické zevšedněly a lidé otupěli horečným vývojem, směřujícím k temné budoucnosti, ve které není bezpečného pokoje a míru pro naši generaci. Běží o to, jak udržeti živý zájem proletariátu na politice po všech hanbách a zklamáních, jak vychovati jej pro příští dny, které budou potřebovati proletariátu celého a ocelového. Slova tištěná a slova živá selhávají. Pro masu, která čeká na činy, bylo a jest jich už příliš mnoho.

Jsou to po našem soudu zase jen masové akce a projevy, které mohou tu pomoci. Ale umění je ovšem v tom, co a jak se provádí. Nesmíme se dáti úspěchem jedné akce svést k častému opakování. Nesmíme ztratiti vhodnou příležitost ke vhodné akci, protože někdy podobná akce za jiných okolností se nepovedla. Musíme míti tolik bystrozraku a znalosti proletářské masy, abychom nekonali akcí a projevů, jichž význam chápou jednotlivci nebo v nichž jednotlivci našli zalíbení (například projevy historického rázu), pro něž v masě není však zvláštního zájmu. Nesmíme s akcí přijíti ani příliš brzy, ani příliš pozdě atd. A nemusí to býti ani akce a projevy čistě politické: pražská spartakiáda provedená za nejtěžších okolností, ale v okamžik psychologicky nejprázdnější, je krásný případ masové akce, která probouzí zájem a při níž nepolitický ráz je těsně spjat s politickým významem.

Ve věci masových projevů nejčastěji se chybuje, protože nebere se vždy plně v úvahu psychologický moment. Nejčastěji uspořádá se projev, protože politická situace jej zdánlivě vyvolává, aniž se hledí k tomu, je-li masa věcí skutečně zaujata. A pak z nezdaru takového projevu činí se nesprávné dedukce. Proletářská masa je však psychologicky velmi složitý zjev, a proto ze zdaru nebo nezdaru nějakého projevu nelze činiti vývody příliš všeobecné.

Touto kapitolou je otázka masových projevů sotva jen naznačena, dvě nebo tři problémů vytyčeno pro úvahu soudruhů. Otázky politické výchovy komunistické nejsou v této části rovněž vyčerpány; nebylo to ani jejím úkolem, jak jsme v úvodu řekli. Příště dotkneme se některých otázek komunistické výchovy jiné než čistě politické, nezapomínajíce, že pro komunistu je politikou všechno.

Pro komunistu je politikou všechno, řekli jsme minule, a z tohoto hlediska budeme tudíž hleděti i na některé otázky komunistické výchovy, o nichž chceme tu ještě pojednati a které nepatří mezi otázky čistě politické.

Prozatím máme na mysli čtvero velmi různých otázek, které mají však velikou důležitost pro vnitřní růst komunistické strany a její vnitřní konsolidaci revoluční. Jsou to:

1. *Otázka výchovy protináboženské*
2. *Otázka likvidace maloměstské rodiny*
3. *Otázka soudružského soužití a mravní úrovně v našich organizacích*
4. *Otázka vkusu ve věcech uměleckých i ve věcech občanského života*

1. Protináboženská výchova

Marxisticko-komunistická strana je zásadně protináboženská. Je-li myslitelný náboženský komunista, náboženský marxista je nesmysl. Dialektický materialism marxistův neklade otázek nebo takových jejich formulací, na něž exaktní věda nemůže dáti dosud odpovědi, protože odpovědi náboženské nebo filosofické, exaktní vědou nekontrolované fantazie, mu nestačí. Marxistický komunista považuje tudíž náboženské lidi za bludaře. Poněvadž však také na náboženství může hleděti jen dialekticky, podle jeho vzniku a ustavičného vývoje, předpokládá je jeho konečný zánik a beznáboženskost budoucnosti, chápe nicméně dosavadní nezbytnost četných lidí náboženských, nemohoucích nebo bojících se přiznati k „pravé skutečnosti“. Zároveň však rozeznává marxista velice dobře, že také u těchto náboženských lidí hrají mnohem větší úlohu hospodářské a přímo hmotné poměry než jejich náboženství a že zejména dnes i u nich je náboženství pouhou životní příkrasou. I když počínají a končí všechno bohem, to, co jest mezi tímto počátkem a koncem, je to hlavní i pro ně, co nikterak se ve skutečnosti neřídí božími příkazy ani nepodrobuje domnělým božím zásahům. Marxista může tedy hleděti na náboženství jako na věc soukromou, tj. jako na věc individuální vyspělosti a uvědomělosti pozemšťanské, a mohl by tedy také shovívavě posuzovati náboženské lidi jako nepříliš závadný barevný koukol mezi zlatou pšenicí.

Ale právě náboženství jako životní příkrasa, jako útěcha v nouzi a bídě, hraje nebezpečnou úlohu v soudobém třídním zápase, pro

kterou musí mu marxističtí komunisté vypovědět houževnatý a obratný boj.

Křesťanství, které pro nás především přichází v úvahu, formulovalo ve dvou rčeních, vzájemně se doplňujících, velmi krásně svou povahu klamného utěšitele vykořisťovaných a zotročených. — „Blahoslavení chudí, neboť jejich jest království nebeské. — Spíše velbloud projde uchem jehly, než bohatý vejde do království nebeského.“ To znamená: Vy chudí, uražení, ponížení, vykořisťovaní, zotročení, smířte se se svým osudem. Proč byste se bouřili, když po smrti čeká vás nejvyšší odměna, kdežto vaši bohatí protivníci budou strašlivě potrestáni za svůj blahobyt na zemi, na této průchodní stanici, kterou procházíte, abyste na věčnosti dosáhli života nejlepšího. — Můžeme říci, že žádnou svou úlohu neplnilo křesťanství tak řádně jako tuto úlohu uspávající a že ze všech jeho rad a příkazů bylo této rady nejvíce dbáno, protože byla nejvíce potřebna těm, kdož pravé skutečnosti života nemohli ještě postihnouti. To bylo a je to opium, o němž mluví Marx a ruský předvoj marxistického komunismu.

Především náboženství jako opiu, jako uspávači a klamnému utěšiteli, který odvrací od pravého pozemšťanství a jeho sociálních zápasů, který vzbuzuje klamnou naději, že trpělivá chudoba a pokorná bída budou odměněny na nějakém onom světě, platí naše protináboženská propaganda revolučního komunismu.

To je důležité vědět pro naši protináboženskou výchovu.

Bolí-li někoho hlava pro takzvané záhady světa a prapříčiny života a libuje-li si proto v náboženských fantaziích nebo v krkolomnostech pojmové akrobatiky idealistické filosofie, — toť opravdu soukromá věc, soukromý neduh, omezující se stále více na kroužky odborníků a amatérů. Ale tam, kde náboženství stává se útočištěm znepokojených mas, tam třeba toto útočiště zbořit, neboť je to útočiště, kde masy nedocházejí ochrany, nýbrž průpravy na kořist svého třídního nepřítele.

V tomto smyslu chtěl bych poopravit názor soudruha jč (Proletkult č. 24) a ovšem také názor autora brožury Kacíř Hus.

Náboženství je soukromá věc, toť v této kategorické stručnosti heslo sociálně demokratické opportunity, která bála se protináboženského boje, protože *nedovedla takticky přizpůsobovati se masám a zůstatí přitom zásadově čistou. Komunistické strany musí to však dovésti*, a práce Kominterny ukazuje jim k tomu cesty. Jistě nikoli náhodou octlo se v čele 24. čísla Proletkultu přesné heslo z rezoluce širší exekutivy: „Komunistické strany se musí naučiti spojovat taktiku vnikání v nejširší vrstvy pracujících s tvrdošíjným, nesmířitelným a důsledným hájením všech zásad revolučního marxismu.“ Nepřestaneme je opakovati.

Revoluční marxism je protináboženský, a proto zavrhuje politicko-oportunní heslo sociálně demokratické „Náboženství je soukromá věc“, které nesmí býti v komunistických ani indiferentních masách námi šířeno. To by nebyla komunistická výchova. Ale na druhé straně nestačí nám ani opačný názor soudruha jč, že náboženství není soukromá věc ve své záporové stručnosti. Náboženství může býti u jednotlivce věcí soukromou jako fotbal, broučkaření nebo filatelie, ale stane se veřejnou věcí, veřejnou neplechou, stává-li se zrádným útočištěm zmatených mas. Nezískali-li bychom zholu nic pronásledováním jednotlivců, kteří věří tomu nebo onomu řešení záhad světa a prapříčin náboženskému (nebo idealisticko-filosofickému), jest nám energickou výchovou protináboženskou přímou nebo nepřímou obracet masy k pravdě, která se nazývá marxistický komunism.

Nejsme ovšem tak naivní, abychom přímým bojem protináboženským chtěli vychovávat masy v krajinách nábožensky a klerikálně zamořených; chceme však býti tak zásadní a nechoditi ani do těchto krajů s nějakým maloměšťáckým husitstvím a jinými pokryteckými odvary nebo náhražkami, při nichž bezvěrci mají plná ústa boha. Nepovažujeme pokrytectví za vrchol státnické moudrosti komunistické.

Z klerikálních ovčinců dostaneme masy na levou stranu v sociálním zápasu jen řádným vedením třídního boje na poli politickém a hospodářském, především na tomto poli můžeme zasaditi také smrtelnou ránu jejich náboženství, pokud skutečně věří. Náboženského člověka nepřesvědčíme ani disputacemi, ani veřejnými schůzemi; sám, pokud je schopen intelektuelního vývoje, musí dojíti k poznání, že si zahaloval pravou skutečnost umělými závoji, a k tomu dojde nejlépe jako spolubojovník v politických a sociálních zápasech na straně uvědomělého proletariátu, neboť zde pravá skutečnost nejhlasitěji a nejzřetelněji domáhá se sluchu všech. —

Soudruh jč ve zmíněném článku přeceňuje však po našem soudu náboženskou kvalitu mas, které se přimkly znova ke klerikálním stranám. („Bůh, náboženství mají dnes opět svůj *živý obsah*. Náboženství dnes není jen pouhé politické vyznání neuvědomělých vrstev, nýbrž druh filosofie, *životní světový názor*.“) Je to snad svůdné, dedukovati z dnešního chaosu a ze zklamání, jež způsobil širokým vrstvám reformistický a patriotický socialism, *zoufalost* jejich a útěk k bohu. Ale je to přece jen pouhá teorie. Světová válka, vyvolávající skutečné zoufalství u statisíců, byla jistě mnohem dokonalejší výhní, ve které mohla se osvědčiti náboženská širokých vrstev naší doby. Neosvědčila se však. Nebylo pozorovati abnormálních projevů náboženského cítění masového. Naopak: víře mnoha zasazeny byly povážlivé rány a po převratech byl význam církví minimální. Proč právě dnes děl by se návrat

k bohu ze zoufalství? A u nás? Spíše opak je pravda: Jistá konsolidace poměrů a zrada lžisocialistických stran způsobily, že neuvědomělé vrstvy, přestavše čekati něco od socialismu a bojíce se především o (zdánlivý) pořádek a poměrný klid, strachují se revoluce nebo jiného rozvratu, a proto uchylují se pod ochranná křídla klerikálního konzervatismu, který podle jejich soudu nejvíce zaručuje klid a pořádek. Nikoli zoufalství, nýbrž strach o bydlo, tedy politické a hospodářské poměry, hrají tu svou normální úlohu.

Zde nám jde však o to, aby nebyla přeceňována náboženská jistota mas, pro kterou nemáme věčných důvodů. Většina indiferentních živlů přimykajících se ke klerikálnímu táboru činí to z politických a hospodářských pohnutek; menšina z bezradnosti, která existuje mimo komunistický tábor, hledá u církvi tradiční útočiště. Ale nevidíme nikde projevů skutečného náboženského citění, živé víry, kterou poznáváme po skutcích.

Kdybychom museli konstatovati, že v masách opravdu roste skutečné náboženské citění a že neběží jen o tradiční ústup po jistých zklamáních a v době únavy a strachu před novým rozvratem, jenž číhá na všech stranách, byla by otázka naší protináboženské výchovy mnohem složitější a nesnadnější. A fakt sám byl by pro nás marxisty dosti zarážejícím. (O tom jindy.)

Ale náboženství nedostává ve skutečnosti znova živý obsah. Katolictví, o něž tu jde, neobrozuje se vnitřně, nýbrž jen jeho armáda volební roste v přímém poměru k politickým úspěchům klerikálů v koalici, jež se zdají indiferentním vrstvám stejně závažny pro jejich zájmy jako v negativním smyslu ústup socialistických stran anebo nebezpečí nového rozvratu. Z čehož můžeme právem usouditi, že úspěchy komunistické strany, vybojované na poli politických, hospodářských a sociálních zápasů, jsou nejlepší antiklerikální propaganda a že teprve masy prošlé a uvědomělé v těchto zápasech jsou pravou půdou pro důslednou výchovu protináboženskou, organicky spjatou s jádrem celé výchovy marxisticko-komunistické.

*

Protináboženskou výchovou musíme však také likvidovati v našich řadách volnomyšlenkářského ducha, zruďný liberalism, který dosud nesmírně straší v hlavách mnoha předáků i v masách.

Antiklerikální boj vedla před válkou česká buržoazie i socialistické strany, a poněvadž maloměstácká výchova socialistická přejímala buržoazní hesla liberální, byly pěstěny v socialistických masách samé věci volné, volná myšlenka, volná škola (aspoň v teorii), volné manželství (rovněž) atd., ale žádné věci socialistické, pro něž marxistický

základ byl úplně zapomenut. Tak ze socialistů stávali se de facto vášniví liberálové v mnoha závažných oborech.

Tento liberalismus projevil se v našich řadách za minulých dnů Husových nemírným oslavováním Husa jako *kacíře*.

Především: kdyby byl Hus býval pouhý kacíř, byl by dnes pro nás bezvýznamným středověkým teologem, o nějž bychom se vůbec nezajímali, ledaže antiklerikálové známé ráže byli by jej zařadili mezi denně vypočítávané oběti Říma. Hus je i pro nás komunisty významnou osobností nikoli pro své kacířství, nýbrž jako plod a představitel velikého revolučního hnutí lidového, politického, hospodářského, sociálního pod rouškou náboženství. Hus jako pouhé kacířské individuum nebyl by znamenal nic bez mas vzbouřivších se z důvodů politických a hospodářských. Oslavujeme jako komunisté v Husovi především revoluční masy táborské.

Po druhé: Sám pojem kacíř, velebený volnomyšlenkáři, pozbyl pro komunisty do jisté míry dobrého zvuku a plodného významu. Je dvojitý druh kacířů. Předně *objevitelé*, zdánlivě nebo skutečně předčasně vyvržení dobou a určitou kolektivitou na povrch. Objevitel nepředstavuje nikdy pouze sebe, je plod a představitel větší nebo menší kolektivity, je znamení širší nebo užší hospodářské nebo sociální potřeby. Osud objevitelů nebývá záviděníhodný, ale nebyla to vždy jen církev, která nepochopila tohoto znamení.

Druhý druh kacířů jsou *rušitelé*, živel pravidelně individualistický, nesociální, protisociální. Žižka považoval za kacíře adamity, a proto je vyhubil. Žižka nebyl extrémista a adamité podle názoru většiny kompromitovali Tábor. Adamité byli rušiteli Tábora, protože domýšlili komunism aspoň jedním směrem do krajnosti a octli se tím v úplném a beznadějném rozporu s dobou. Kacířští teologové docházeli často k nejroztodivnějším nápadům, byli to pouzí individualisté, mluvili jen za sebe jako nejeden neplodný učenec dnešní. Církev se bránila proti všem. Rušili základ její organizační budovy. Představíme-li si, že organizační budova římskokatolické církve — opřená o skvěle sečleněný základ víry — vyrostla na nejmohutnější budovu světa, kterou smíme nenávidět až do krve, ale které nemůžeme nepodiviti se, pochopíme, že základ této budovy hájen byl po věky houževnatě a nemilosrdně. Liberalismus volných myslitelů sympatizuje důsledně se všemi kacíři, protože jeho povaha je destruktivní a štítí se velikých konstrukcí. Liberalismus volných myslitelů připouští všechny pravdy, čili ve skutečnosti nemiluje pravdy žádné a zejména ruší rád pravdu převládající. — Chlubí se snášelivostí, která není nic jiného než vlažnost a lhostejnost. Volná myšlenka stává se takto sportem, nikoli východiskem velké koncepce vedoucí k velkým činům.

Socialism je opak, marxistický komunism je protipól liberalismu. Marxistický komunism staví opět jednou mohutnou budovu mezinárodní nad destrukcí kapitalistického světa a nad troskami liberalismu. Je po dlouhé době opět velikým hnutím konstruktivním, opřeným však o skvěle sečleněnou nauku nikoli náboženskou, nýbrž vědeckou. Miluje vášnivě a oddaně jen jednu pravdu, jen svou marxisticko-komunistickou pravdu, která poskytuje myšlení a bádání ohromnou a většinou panenskou půdu, ale dává mu určitý směr a přesný úkol v zájmu pracující třídy jako dějinami povolané osvoboditelky lidstva od třídní společnosti. Marxistický komunism nechlubí se snášlivostí, není vlažný a lhostejný, nýbrž sjednocuje mezinárodně proletariát proletářskou disciplínou a centralizací k rozhodnému boji s jeho třídním nepřítelem. Potírá bezohledně ideologii měšťácké třídy a liberalism. Ví, že jen tvrdou mezinárodní organizací provede činy obrozující svět. Vyžaduje poslušnosti od každého svého člena, a jakmile stanovil na příslušném ústředním fóru zásadní tezi nebo taktickou směrnici, *potírá kacíře*, který ruší jednotu a ohrožuje výstavbu budovy. Každému skutečnému *objeviteli*, prospěšnému proletariátu nebo lidstvu, musí býti nalezeno jeho místo v rámci marxisticko-komunistické nauky; *kacíř rušitel*, individualistický, protisociální živel, musí býti vyobcován. Jen s takovými zásadami může Komunistická internacionála splniti své poslání.

Kult kacírství v naší straně je zbytek liberalismu přežvýkaného sociální demokracií, je kacírství, jež musí býti potíráno v zájmu konsolidace komunistické strany a její komunistické úrovně.

Protináboženská výchova marxisticko-komunistická, vylučujíc všechny volnomyšlenkářské a antiklerikální fráze a osvětlujíc náboženství dialekticky, podá především rozbor jeho dějinné úlohy v masách. Ale neomezí se jen na jeho negaci, nevysvětlí podrobně jen jeho úlohu jako opia pro chudé a vyděděné. Ukáže také, kdy, jak a proč mělo náboženství velkou sílu konstruktivní, kdy, jak a proč vystavělo obdivuhodné budovy, s nimiž „brány pekelné“ mají a budou míti ještě mnoho práce, nežli je přemohou.

Marxistický komunism nahrazuje náboženství uvědomělým masám a přejímá jeho dějinnou úlohu tam, kde poznána jest již pravá skutečnost. Nebude mu tudíž na škodu, seznámí-li se důkladně s prostředky a metodami svého předchůdce, který provedl na světě rozhodně mnohem větší věci než liberalism.

Jen protináboženská výchova v tomto duchu bude skutečně plodná a pomůže odstraniti z našich řad proletářskou nekázeň, jež tak ráda chlubí se svým kacírstvím.

„To je sice kacírský názor, ale kacíři měli vždycky pravdu,“ slý-

cháme často v našem organizačním životě, když není chuti (pravidelně z důvodů osobně zájmových) podrobiti se některému usnesení. A méně chytrí předáci v té neb oné Lhotě formulují to ještě pěkněji: „Výkonný výbor usnesl se na tom z vysokého hlediska politického, ale poměry (žabomyši) v našem místě jsou jiné, a proto my zařídíme se podle svých domácích poměrů.“

Taková nekázeň má jednu příčinu v antiklerikální výchově, která kacífství vyhláší za vrchol moudrosti a hrdinnosti. *Komunistickou moudrostí a hrdinností je však naopak sebekázeň individua ve prospěch proletářské disciplíny a centralizace.*

2. K otázce likvidace maloměšťácké rodiny

Otázka likvidace maloměšťácké rodiny má cosi společného s otázkou protináboženské propagandy: je „choulostivá“, čili jako se nedá protináboženská propaganda provozovati bez rozmyslu všude, nemá-li poškoditi náš politický a sociální boj a jeho organizaci, tak také nelze ani teoreticky odbourávati všude maloměšťáckou rodinu bez jisté opatrnosti, nechceme-li poškoditi místně svého hnutí.

To podotýkáme předem, abychom také předem nebyli podle zvyku obviňováni z neužitečného radikalismu nebo z nedosti politického smyslu, považujeme-li s mnoha zahraničními a i některými domácími soudruhy za nutné, aby s otázkou likvidace maloměšťácké rodiny se konečně již hýbalo.

V tomto časopise bylo již několikrát o věci pojednáno v člancích původních i přeložených; nám však nejde dnes ani o marxisticko-komunistický rozbor rodiny měšťácké a maloměšťácké, ani o teorii jejího nezbytného zániku ve vyspělém státě proletářském a v komunistické společnosti. Chceme se věci zabývati z hlediska dnešní praktické výchovy komunistické jako průpravy pro novou skutečnost, která nastane po vítězství proletariátu. Že při tom nemůžeme úplně opominouti teorii a že jest se nám i poohlédnouti po socialistické minulosti v této věci u nás, je snad samozřejmo. Budeme však nejstručnější.

*

Rodina měšťácká a maloměšťácká. Jaký jest mezi nimi rozdíl? Rozdíl mezi rodinou měšťáckou a maloměšťáckou je rozdíl mezi originálem a kopií. Dnešní rodina se svým hospodářským základem a se svou morálkou je původu buržoazního, má pravý svůj smysl jen pro měšťáka a maloměšťáka ve smyslu hospodářském, tj. jen pro větší nebo menší vlastníky; v proletářském prostředí je vynucenou kopií měšťáckého originálu, je nezbytným nebo dobrovolným nápodobováním měšťáka,

a nemohouc přejmouti velkorysé morálky měšťácké, přejímá maličernou, zdobnělou morálku maloměšťáckou: rodina v proletářském prostředí je rodinou maloměšťáckou, a mluvíme-li o likvidaci maloměšťácké rodiny, mluvíme především o likvidaci rodiny v proletářském prostředí, rodiny „proletářské“, kterou však nemůžeme nazvati skutečně proletářskou, protože nebyla proletariátem z jeho hospodářských podmínek vytvořena, nýbrž právě jen přejata z cizího prostředí, a protože osvobozenému proletariátu nebude k ničemu.

Pravý smysl měšťácké rodiny, tj. rodiny vlastnickovy, je ten, aby vlastnictví zabezpečeno bylo pravému a legálnímu potomku vlastníkovu; veškera rodinná morálka vyplynula z tohoto zřídla. Velká buržoazie postupem doby, uvolňující původní strohé mravy měšťácké, zakryla ovšem do jisté míry toto pravé a trvajících zřídlo rodinné morálky liberální velkodušností i zkažeností prostředí vyspělé kulturního; maloměšťáctvo však tuto morálku zmalichernilo, učinilo ji klepařskou a ohavně pokryteckou.

Proletariátu vnucena byla rodina jako dílna na děti, jako instituce k dodávání pracovních sil, velmi pohodlná pro vládnoucí třídu, neboť „proletářská“ rodina dodávajíc pracovní síly byla tu i k tomu, aby se starala o jejich první výchovu, která jinak byla by se musela díti na účet buržoazie. Ač hospodářské zřídlo rodinné morálky této rodině chybělo, přece vnucena byla rodina proletariátu i s touto morálkou, tedy s morálními předsudky, které měly udržovati její stabilitu a zároveň zabraňovati, aby snad zezdola, tj. „špatným příkladem“ proletariátu, nebyla podkopávána rodina měšťácká.

Víme-li proč, z jakých zdravých, tj. hospodářských a sociálních důvodů, řídíme se určitými mravními pravidly, dovedeme podle potřeby literu pravidla naplniti velkodušným obsahem, odpovídajícím skutečnému životu. Neznáme-li však tohoto proč, přejímáme-li odkudsi mravní pravidla pouze jako konvenční předsudky, nemůžeme jim dáti živého a plodného obsahu, stáváme se na příslušném poli omezenými lidmi, malichernými a pokryteckými. Proto velkoburžoazní rodina přizpůsobovala se pružně všem vývojovým důsledkům a přes všechny vnitřní otřesy a změny trvá s celou zevní skvělostí, kdežto maloměšťácká rodina, budovaná konvencemi a předsudky, nemající opory ve velkém vlastnictví, které usnadňuje překlenutí rozporů a učí přimhuřovati oči, rozkládá se pod útoky hospodářských krizí a všech krizí ostatních. To platí stejně pro maloměšťáckou rodinu maloburžoazní jako dělnickou.

Buržoazní rodina nás nezajímá; potrvá s vládnoucí třídou jako jeden ze základních kamenů její organizace, jehož osud je těsně spjat s osudem třídy, která si jej pro svou potřebu vytvořila. Buržoazní

rodina nemůže býti sama o sobě likvidována, zmizí se svou třídou. Maloměšťácká rodina je však bolavý vřed na těle širokých vrstev pracujícího lidu, který sice nemůže býti odstraněn rovněž sám o sobě, tj. beze změny hospodářských a sociálních řádů, ale není organizační podmínkou jejich existence, je důsledkem jejich zotročení a zmizí, jakmile budou osvobozeny.

Není úkolem této úvahy dokazovati, že maloměšťácká rodina působí mnohem více škody jednotlivci i kolektivitě, a především sociálnímu vývoji, než užitku, který tu a tam mají z ní jednotlivci. Existence maloměšťácké rodiny je jedním opěrným pilířem buržoazní moci, která proto také, kde bezvýhradně vládne, nedá na ni dopustiti a obklopuje ji svatozáří. Již tedy pro ty škody, jež nejvíce pociťuje revoluční hnutí sociální, a pro tu oporu, kterou poskytuje buržoaznímu panství, měli bychom ji nenáviděti a myšlenku její likvidace podporovati. Ale vedle toho zánik maloměšťácké rodiny je nezbytným důsledkem nových řádů hospodářských a sociálních, důsledkem, který počíná se již jeviti v počátcích proletářského státu, a proto je třeba, aby naše komunistická výchova proletariát na tento důsledek připravovala a otázku likvidace maloměšťácké rodiny přiváděla na přetřes.

Otázka maloměšťácké rodiny v našem hnutí socialistickém. — České hnutí socialistické bylo vždycky slabé ve věcech teorie a zejména čistě dělnické počátky sociální demokracie u nás byly v tomto směru velmi primitivní. Vyškolených marxistů tu nebylo; hnutí bylo vedeno revolučními dělníky, vychovanými nepatrnou literaturou časopiseckou a brožurkovou. Ale že to bylo v těchto počátcích, hnutí revoluční neznalo ještě „choulostivých“ otázek a ochotně zakusovalo se do všech heslovitých problémů socialistických, a tudíž i do otázky rodiny.

Na známých sobotních schůzkách v sociálně demokratickém klubu U Pštrosů v Praze, kde se debatovalo o všemožných věcech a kde hlavní slovo měli Dědic, Krapka a Štunc, slychali jsme velmi radikální úsudky o budoucích vztazích pohlavních a rodina nebyla tu považována za nic posvátného. Byl to zejména Josef Krapka, který svým drsným a rvavým způsobem rád strhoval gloriolu posvátností měšťáctva, a pak Karel Dědic, který svérázným mudrováním hleděl se dostat ke kořenům problému. Ale erudice a vědecká disciplína zcela tu chyběly a v dalším vývoji zájem o politické a odborové otázky, k nimž bylo nutno se soustřediti a důkladněji s nimi se seznámiti, zatlačil všecko ostatní do pozadí.

Postupná proměna revoluční sociální demokracie ve stranu čistě reformistickou a stranicky krajně sobeckou, a tudíž i opatrnickou, vytlačila z hnutí všecko, co by bylo komplikovalo politický a hospodářský boj, a ponechala to „teoretikům“, kteří, pokud víme, o pro-

blém rodiny nezavadili často, a zejména nevyvolali širšího zájmu o věc v řadách sociálně demokratického dělnictva.

Nejčileji v této věci počínali si od let devadesátých naši anarchisté, kteří sice neměli mezi sebou významnějšího teoretika, ale zato měli k dispozici zahraniční literaturu anarchistickou, v té době neobyčejně rozkvetlou, a v ní hojný počet brožur o rodině, manželství a „volné lásce“, zejména pak pozoruhodnou knihu Charlesa Alberta *L'amour libre*. Je přirozeno, že ideologii i povahu anarchistickou otázka rodiny nejvíce lákala; ideologické řešení anarchistické bylo také anarchistickým a syndikalistickým proletariátem přijímáno ochotně. Ale jako všude i zde chyběl onen vědecký poměr ke skutečnosti, jehož dosáhli jsme obrozeným a zkušenostmi z revoluce obohaceným marxismem revolučním. Pro anarchistu „volná láska“ rozšiřovala především individuální svobodu pro muže i ženy; nepodstatnost toho pro sociální otázku, a tím i pro problém rodiny jako její část, neviděli, jako nemohli viděti suché nutnosti přizpůsobovat se ustavičně ve všech otázkách hospodářské situaci a výrobním poměrům cestou za přesným a dosažitelným cílem revolučním a míti stále na zřeteli, že dobyto a získáno jest jen to, co dobyly a získaly masy.

Dnešní sociální demokracie a ostatní sociálpatrioté přijímají již maloměšťáckou rodinu úplně za svou, jako to částečně činí již a brzy učiní zcela i s náboženstvím. Ztrativše nebo neuznavše revolučně marxistické orientace, postavivše se již bezvýhradně na půdu měšťáckého státu, sjíždí po nakloněné ploše do reakčního bahna, v němž utonou po boku buržoazie jako věrný pes se svým pánem.

Životní otázkou komunistické strany jako revolučně marxistické strany jest, aby dovedla taktické umění vůdkyně mas ustavičně spojovat s uměním učitelky mas ve všech zásadách a otázkách komunistické revoluce. Jako nesmí komunistická strana míti v zásadách a problémech nepřítele a překážku svého politického a hospodářského boje, nesmí ani politický a hospodářský boj zabíti zásady a otázky revolučního marxismu. Ta dvě umění spojení jest jistě největším uměním; ještě nikdy žádná strana neměla před dějinami takovou odpovědnost, jakou má dnes v této prodlužující se hodině dvanácté každá strana komunistická, ale také žádná strana neměla za sebou takovou Internacionálu, jakou je Kominternu pro své sekce.

Sociální demokracie opustila zásady a problémy, protože zradila cíl a stala se cílem sama sobě. Každou stranu v jistém stadiu jejího vývoje ohrožuje bludička úspěchů, které jí kynou, stane-li se cílem sama sobě, ale které ji nutně nakonec zahubí. Jako jednotlivec i strana zhrouť se vnitřně, jakmile jde jen za vlastním blahobytem a zřekne se usilování o vyšší cíl. Jsi-li sám sobě cílem, je to pohodlnost, která tě

zničí, ale rosteš naopak vnitřně, když usiluješ o věc nadosobní.

Komunistické úspěchy našeho boje politického a hospodářského jsou v přímém poměru k tomu, jak dovedeme udržovati zásady a otázky revolučního marxismu živé v našem středu a jak je dovedeme vštěpovati masám. Žádné zásadě a žádné otázce — „sebechoulostivější“ — nesmíme se vyhybati, to by byla zkázonosná oportunita sociálně demokratická, ale každá zásada a otázka revolučního marxismu má nás pobádati, abychom ji „chytli za pravý konec“ a dokázali na ní své umění ustavičného a plodného koloběhu od zásad a otázek k masám a od mas k zásadám a otázkám a se všemi přitom k cíli. To je pravá oportunita komunistická.

Jsou otázky, které přicházejí samy a vynucují si pozornost a řešení našeho mezinárodního fóra: otázka náboženská a národnostní již zabušily na jeho bránu a vešly. Otázka maloměšťácké rodiny a její likvidace není tak politicky horká, a proto zůstane dlouho asi toliko předmětem domácích diskusí. Ukážeme v dalším, proč jsou nutny a jaký mají výchovný význam.

Marxistický komunismus je komunismem výroby i spotřeby a zařazuje do výrobního procesu stejně ženu jako muže. — Mravní i hmotná emancipace ženy závisí úplně na tom, aby žena stala se výrobní jednotkou jako muž a rodinná výchova dětí proměněna byla jako důsledek toho ve výchovu sociální.

To je nezbytnost komunismu a zde nejlépe vidíme, jak je nemožno žítí již dnes za soukromokapitalistických řádů výrobních komunisticky, jak jsou směšny pobídky našich nepřátel v tomto směru: poněvadž je dnes nemožna sociální výchova dětí, je nemožna také trvalá a všeobecná emancipace ženy od hospodářské závislosti na muži a hrůz rodinné domácnosti, úplné a trvalé zařazení ženy do výrobního procesu, úplná likvidace maloměšťácké rodiny.

Stejně však je jisto a zkušenosti ze sovětského Ruska to potvrzují, že jakmile proletářský stát zavede sociální výchovu dětí a dokáže, aby žena se živila sama jako muž, pozbude rodina a „domácnost“ tradiční přitažlivosti a zanikne pomalu úplně v nových mravech socialistických.

Komunistická strana, připravující proletariát na politické a hospodářské řády proletářského státu, musí jej připravovati také na důsledky nových poměrů výrobních v nadstavbě, na změny, které proletářský stát vyvolá v mravech a zvycích, tedy i na pozvolný zánik rodiny.

Vedle toho však, i když jsme plně přesvědčeni, že za dnešního pořádku je nemožná masová likvidace maloměšťácké rodiny, nesmíme podceňovati revolučních pokusů individuálních, které mají jako ná-

zorný příklad jistě větší hodnotu výchovnou nežli teoretické výklady nebo komunistická kázání. Vždyť zejména v době odpadu revoluční vlny politické měli bychom věnovati zvýšenou pozornost revolucionování proletariátu v oněch oborech života, které jinak při zvýšených starostech politických bývají zanedbávány. —

Především ovšem běží o to, abychom souhrn otázek hromadících se dnes kolem problému maloměšťácké rodiny pojali do svého výchovného plánu a čelili tím stavu, který je dnes, že totiž na jedné straně odbýváme problém akademicky, teoretickým rozbořem vzniku a vývoje rodiny a jejího hospodářského základu, kdežto na druhé straně v praktickém životě organizačním ponecháváme úplnou zvlášť maloměšťáckému klepaření a moralizování.

Nejvlastnější vzdělávací a výchovnou metodou komunistickou je využití názorných příkladů z denních bojů, událostí a příběhů. A tak jako používáme k prohloubení třídního vědomí proletářova a k jeho revolučně marxistické výchově denních událostí politických, mzdových bojů, srážek třídních i vnitřních konfliktů v třídách, jest v zájmu úplnosti naší revoluční výchovy, abychom používali i konfliktů mravních a příběhů z rodinného a soukromého života, pokud se bez našeho přičinění stanou věcí veřejného zájmu, nikoli k babským žvástům nebo k triviálním povídkám, nýbrž k poučným rozborům (jež nemusí býti nutně nezábavné).

Mechanický způsob, jakým se i v tisku komunistickém „pěstuje“ například „soudní síň“ (pokud neběží o zvláštní případy politické nebo třídní) nebo lokální zpravodajství, je čistě maloměšťácký, ba často nesociální a nesocialistický. Zvláštní typ „borgisek“, socialisticky zahrocených, mohl vzniknouti jen proto, že valná část lokálních a soudních zpráv zůstává socialisticky nezpracována. Zejména venkovský tisk socialistický podlehl v této věci úplně maloměšťáckému duchu a vzdává se snahy socialisticky vychovávat tam, kde měšťácký tisk vědomě vzbuzuje strach a hrůzu nebo zesměšňuje oběti měšťáckého pořádku. Setkáme-li se tu a tam se socialistickým posuzováním zločinů a přečinů z bídy, ke konfliktům rodinným a ke srážkám lidské přirozenosti normální nebo nenormální s mravními řády a zvyklostmi měšťácké a kapitalistické společnosti staví se náš tisk pravidelně maloměšťácky, ba někdy i omezeněji než tisk měšťácký.

I v našem tisku a v našich kruzích shledáváme se s bezděčnou demagogií reformistickou, která v měšťácké rodině vidí vejlupek nemorálnosti a neřesti a v rodině dělnické ideál zdravé organizace. Úplně se pomíjí hospodářský základ měšťácké rodiny a její nutnost přizpůsobovati se soudobému životu měšťáckému a jeho kultuře, běže se na ni morální měřítko, které *socialista* opatří si způsobem zcela

nepochopitelným a jež není logické vůbec a z hlediska komunistického tím méně. A na druhé straně úplně se opomíjí funkce dělnické rodiny v soukromokapitalistickém státě jako opory vládnoucího režimu a ze sociálního zla, které škodí proletariátu i socialismu, z opory vykořisťování činí se posvátnost zase myšlenkovým nebo jen citovým pochodem u socialisty zhola nepochopitelným.

Komunista nestrká nos do cizích rodin ani měšťáckých, ani soudružských, nekontroluje postele, tak jako nekontroluje talíře. Život v rodině je důsledkem složitých příčin, jež člověk stojící mimo nepozná tak snadno, aby mohl o něm pronášeti snadno a rychle úsudek. Ale stane-li se takový život rodinný z toho neb onoho důvodu veřejným a příčiny zjevnými, pak jest povinností komunisty, jde-li mu o poučení soudruhů, aby rozбором případu ukázal, jak taký či onaký konflikt v dané rodině byl připravován a stal se jako důsledek rozporů buď mezi povahami a institucí, nebo mezi institucí a společností. Buď povahy nebo jedna povaha nehodí se v rámec určité rodiny nebo v rámec rodiny vůbec, anebo určitá rodina nemůže zdravě existovati ve svém společenském prostředí. V obou případech je rodina zlem, a oba případy jsou nejčastější, takže ve skutečnosti zdravý život rodinný je velikou vzácností, i když nikoli vždy cennou.

Za rozboru rodinných konfliktů více nebo méně veřejných a i jako takové velmi častých má komunista příležitost tiskem nebo na plenárce, kde věc dostala se důvodně nebo z klepařství na přetřes, velmi jasně dokázati všechny slabiny a hříchy maloměšťácké rodiny.

Kterak zotročuje mravně ženu, když ji činí hospodářsky závislou na muži.

Kterak zotročuje ženu fyzicky, když z ní činí služku „vzorné domácnosti“ a neobsluhovanou matku několika dětí.

Kterak zotročuje mravně muže, když z něho činí — po soudružsku řečeno — babu.

Kterak zotročuje muže fyzicky a jak brání jeho intelektuelnímu vývoji, když jen na jeho bedra vrhá starost o velký počet příslušníků.

Kterak z veselých a čilých lidí činí mechanické otroky povinnosti, když s několika děcký přijdou starosti a nouze.

Kterak ničí pomalu přichylnost mezi oběma lidmi různého pohlaví, až je postaví proti sobě jako nepřátele.

Jak často působí zhoubně na mravní i intelektuelní vývoj dětí.

Jak často stává se opravdu jen dílnou na děti — budoucí otroky, fyzicky předem zatížené.

Jak často hyne ve všech směrech bídou, protože nezbytnost ji drží pohromadě. Atd. atd.

Ukážeme někdy světu fotografie proletářských matek, ale zapo-

mínáme soudruhům vysvětlit, že proletářská rodina a domácnost učinily z nich tyto truchlivé obrazy předčasné sešlosti; a ukazujeme světu fotografie sedřených otců, ale nevysvětlíme, že to nebyla především práce, nýbrž bída, která přišla s děckou, a starost o rodinu, která je drtila. A tak zřídka a tak málo důrazně podotýkáme, že tyto četné děti, často špatně rozené, vždy téměř špatně živené a nejčastěji i špatně vychovávané, nejsou plozeny pro radost a útěchu, nýbrž pro zájmy vykořisťovatelů.

Zkrátka, velmi mnoho máme co říci proletariátu, běží-li nám o prohloubení jeho revolučního uvědomění třídního i v tomto jednom zanedbávaném úseku naší revoluční fronty, který měl by býti také pln revolučního ruchu.

Obnažující pravou povahu a pravý smysl maloměšťácké rodiny v proletariátu, pracujeme proti maloměšťáctví vůbec. A maloměšťáctví, toť jed, který zanáší buržoazie do našich řad, kterým naše řady velmi rafinovaně korumpuje: *maloměšťáctví je vnitřní nepřítel náš.*

Při své snaze pracovati především s masami musíme dobře znáti hodnotu individuálního příkladu. Před masou uvědomělých dělníků maloměšťák nepochodí, ale příklad jednotlivců prolézá její nitro jako červík jablko. Snažme se proto stavěti proti maloměšťáckým jednotlivcům jednotlivce revoluční. Odměňujeme-li osobní odvahu v bojích politických a hospodářských, nebojme se osobní odvahy ani na ostatních úsecích naší fronty. Nejde o přeceňování individuálního případu, běží o využití nakažlivosti příkladu. Verba movent, exempla trahunt. (Slova povzbuzují, příklady táhnou.) To znamená, abychom správně hodnotili a posuzovali ty, kdož utvářejí si revolučně celý život a nepodrobují se maloměšťáckým predsudkům a formám. Jsou doplňkem masového boje politického a hospodářského, jsou ve skutečnosti jednou z vnitřních sil revolučního hnutí. Jeho úspěchy jsou v dané chvíli tím větší, čím více má ve svém středu jednotlivců zvyklých spalovati za sebou mosty. Nutnost masových akcí nesmí znamenati popření užitečnosti revolucionářů-jednotlivců. Není-li jejich úloha dosud marxisticky analyzována a vymezena, ruská revoluce sama a úroveň ruské strany soudružské ukazují na její váhu.

Pro naši otázku to znamená: nepodceňovati

žen, které se nechtějí dáti mravně zotročit, a proto trvají na své hospodářské samostatnosti, na tom, že se chtějí samy živiti;

žen, které se nechtějí dáti zotročit fyzicky rodinnou domácností a neprozřetelným plozením dětí,

mužů, jimž milovat neznamená „vlézt pod pantofel“, zabíti se intelektuelně a zaměnit veřejný zápas za „domácí krb“,

lidí, kteří považují veřejné zápasy a tvůrčí činnost za vyšší úkol než rozmnožování lidského rodu,

lidí, kteří svou náklonnost k osobě druhého pohlaví nechtějí zničit nuceným soužitím, atd.

Komunista nesmí pochybovati o tom, že maloměstácká rodina a rodina vůbec se zhroutí ideově v tom okamžiku, kdy proletářský stát zřídí sociální výchovu dětí a zmizí hospodářské důvody rodiny. Zakoření-li se v masách toto poznání, posvátnost rodiny zmizí a s ní i kus maloměstáckých předsudků z proletariátu.

3. *Výchova k soudružskému soužití*

Morální epištoly a traktáty nejsou jistě častým zjevem v komunistickém tisku a v naší propagandě. Nevěříme v účelnost mravokárného slova, kde nesouhlasí s hospodářskými a sociálními podmínkami životními těch, k nimž se vztahuje, kde nevyjadřuje pouze přesně to, k čemu životní podmínky samy již vybízejí a čeho prospěšnost zřejmě ukazují.

Komunistické bádání ve sféře mravní nepovažuje ani morálku za souhrn věčných a neměnných zákonů nadpozemského nebo přírodního původu, nýbrž posuzujíc také ji z hlediska dialektikomaterialistické kritiky spokojuje se především se zjištěním mravních důsledků určitého fyzického, hospodářského a sociálního stavu člověka nebo skupiny a třídy lidské. Nicméně může jíti i poněkud dále a zjišťovati, které mravní důsledky z takového stavu určitého *měly by* již vyplynouti a kde jsou příčiny toho, že dosud z něho nevyplývají. Podmínky určité morálky jsou objektivní a subjektivní, aniž vždy a pravidelně dány jsou zároveň. Například: Fyzický, hospodářský a sociální stav dnešního proletariátu v kapitalistických zemích tvoří objektivní podmínky pro mravní zjev, jímž jest solidarita, ale není to stále ještě většina proletariátu, která je subjektivně zralá pro tuto solidaritu, aby ji dovedla důsledně provádět a chápala její prospěšnost pro celou třídu i každého jejího příslušníka.

V mravním směru neslibujeme si tedy my komunisté pranic od mravních kázání tam, kde hmotné podmínky životní a prostředí pracují v opačném smyslu; můžeme však jistého úspěchu dosíci s mravními hesly a s jasným výkladem mravních důsledků stavu nově se tvořícího všude, kde vznikl již odpor proti nevyhovujícím podmínkám životním a společenským řádům. To znamená: Nemůžeme se domnívati, že umravníme někdy ve smyslu socialistickém měšťáckou třídu nebo že pohneme k solidaritě s revolučním proletariátem vrstvy sociálně a hospodářsky spokojené, které svými životními podmínkami

jsou vedeny ke konzervativnosti, ale můžeme zato očekávat v prostředí socialistickém vůbec a v prostředí komunistickém zvláště, že se nám podaří prohloubiti uvědomění i ve směru mravním, tj. že zvýšíme smysl pro mravní povinnosti revolučně proletářské, když důkladně a jasně vyložíme mravní důsledky měnící se situace a zájem, jež má mít proletariát o to, aby tyto důsledky byly v jeho řadách co nejvíce pochopeny a přijaty v podobě proletářských povinností.

Mravní povinnost není vzata ze vzduchu ani není tu z rozkazu božího nebo z rozkazu nějaké vrchnosti, mravní povinnost vyplývá z úsilí člověka o pozemské blaho, chráněné a vystupňované blahem celé jeho zájmové skupiny nebo třídy, a v dnešním nejvyšším pojetí socialistickém vyplývá z úsilí třídy proletářské o beztřídní společnost jako cíl jejích zápasů, tedy z úsilí o reální blaho celého lidstva.

Je-li tedy předmětem naší úvahy výchova k soudružskému soužití, které nelze věru ve většině dnešních organizací socialistických považovati za ideální, nebudeme nalévatí soudruhům čistého moralínu místo čistého vína, nebudeme mluvití o lásce k soudružskému bližnímu ani o potřebě absolutního idealismu a andělských ctností, nýbrž pokusíme se najítí a doporučití prostředky k mravnímu povznesení života organizací ve smyslu socialistickém a našemu hnutí prospěšném.

Oč běží vlastně, co bychom všichni, kteří upřímně to myslíme se svým hnutím a stranou, rádi odstranili ze socialistických organizací?

Stručně řečeno: malichernost.

Malichernost je to, která se jeví baráčnickým spolkařením, klepařením, osobními spory z ješitnosti a řevnivosti, lokálním patriotismem a podobnými „ctnostmi“. Čistě spolkové formality a věci, které jsou sice důležité jako pomůcka, nástroj, zevní forma, neodbývají se s přesnou rychlostí, která usiluje dostatí se co nejdříve k věcem závažnějším, nýbrž „rozšlapávají“ se a projednávají se zájmem mnohem větším než důležité otázky politické nebo problémy komunistické akce a taktiky, přičemž nejvíce se uplatňují osobní libůstky a zájmečky. Do organizačních schůzí zanášejí se zvenčí s klepařskou metodou věci ze soukromého a rodinného života, o něž uvědomělý komunista smí se zájmatí nejvýše jako o materiál pro vážné studium, ale nikdy s maloměšťáckou všetečností a rozhorleností. Nekonkuruje se prací a horlivostí, nýbrž o pozici, která je často jen „čestnou“ pozicí veličiny baráčnické nebo veteránské. Atd. Zkrátka: V nejedné organizaci socialistické vyhlíží její vnitřní život stejně jako život kteréhokoli maloměšťáckého společku, v němž lidé se scházejí, aby klepařením a hašteřením se ztrpčovali si navzájem život a jednou nebo dvakrát do roka uspořádali veřejnou parádu.

Kde je lučavka, která by vyhubila zárodky této malichernosti? ze

socialistických organizací? Jest jen jeden účinný způsob, jen jedna účelná metoda nápravy, která v jádře může znamenati jen *komunistické prohlubování*.

Malichernost, o které tu mluvíme, je ve většině případů důsledek hluboce zakořeněných předsudků a povahových kazů, které vznikají a šíří se v prostředích, kde není pro lidi křidel k větším myšlenkovým rozletům. Jejich socialism nebo komunism je tu pouze politickou barvou jako všechny politické barvy ostatní, jejich názory domněle revoluční pohybují se v mezích několika všeobecných hesel. Neměli dosud možnosti získati takového rozhledu nad věcmi, aby se mohli zbaviti maloměšťácké krátkozrakosti. Nevidí za humna, a je to dokonce jejich chloubou někdy.

Jak často právě tento druh krátkozrakých a malicherných soudruhů v tom neb onom hnízdě, kde socialisticky vyškolený dělník je bílou vranou, mluvívá s posměchem nebo opovržením o „vysoké politice těch nahoře“, čímž se nemyslí snad politika vlády nebo diplomacie, nýbrž činnost krajského nebo ústředního výkonného výboru strany! A proti této „vysoké politice“, která vymáhá pořádek a kázeň, staví se „domácí poměry“, které vyžadují, aby Petr za každou cenu uhájil si svou pozici kapelníka organizace (vůdce nemožno říci, protože nikam ji nevede) nebo aby Pavel se hašteřil s Vencou, aby každá schůze vyplnila se osobními nájezdy, ale žádná přednáškou, věcnou diskusí nebo jinou věcí všem opravdu potřebnou. Takové potřeby se tu necítí; nemohou-li po baráčnicku spolkařiti nebo nějakým klepem nebo osobním sporem mile se pobaviti a rozehřáti, nejsou ve svém živlu.

„Vysoká politika“ není ještě pro ně, nedorostli k ní dosud, — je tudíž samozřejmo, čeho potřebují: revolučního poučení, které by v nich aspoň otřásló vírou v předsudky a probudilo v nich tušení o tom, jakou úlohu hrají i oni ve „vysoké politice“.

Prohlubování, lépe řečeno probouzení ideově revoluční jako nezbytné pokračování v té výchově, kterou u pracujícího člověka začínají denní politické a hospodářské zápasy proletariátu, musí býti tudíž i zde základem našeho usilování o zvýšenou úroveň komunistickou. O vyšším soužití soudružském můžeme mluvit a o ně usilovati teprve tam, kde jednak denní zápasy třídního boje, jednak základní myšlenky revolučního marxismu splnily již svou výchovnou úlohu, rozmetaly svět maloměšťáckých představ a ukázaly na cesty revoluční.

Nesmíme se ovšem domnívati, že jediné neuvědomělost je v tomto směru naší překážkou a že jsme zvítězili na celé čáře, kde výchova třídním bojem a revolučním marxismem se uplatnila, neuvědomělost překonala a urovnala cestu výchovnému prohlubování. Jedna pře-

kážka, jeden protivník, houževnatý a nepřemožitelný, zůstane — nepříznivá lidská povaha v mnoha případech, vypěstovaná věky poroby.

Odpor, jež některé povahy kladou všemu usilování o to, aby jim byly vštípeny mravní hodnoty potřebné proletářské třídě k vítěznému dobojování jejího velikého zápasu, jako jest solidarita, kázeň, obětavost a nezištnost, jest odpor vrozený, který dá se přehodnotiti pomalu toliko ve změněném řádu společenském, ale nedá se odstraniti v dnešních poměrech žádným druhem uvědomování ani zušlechťování. Takové sobecké — krátce řečeno — povahy nepředěláme ničím v dnešní společnosti, která všemi svými řády a mravy sobectví vyvolává a podporuje; běží spíše o to, aby v každý rámec organizační byly zasazeny na takové místo, na kterém nejméně jsou škodlivé.

Otázka sociálně nepříznivých povah není tudíž otázkou naší umravňovací a zušlechťovací schopnosti, nýbrž otázkou organizační. Kam takové povahy postavíme a jakou kontrolu nad nimi zavedeme, o to běží.

Někdo snad řekne snadno a rychle: Pryč s nimi! To je však příliš pohodlné, to by vedlo rovnou cestou k sektě. Nám třeba pracovati s masami a počítati s jejich světlými i temnými stránkami, tedy i s tím faktem, že v každé mase je značné, ne-li převážné procento lidí malicherných, sobeckých, nesnášlivých, které přes jejich často bezděčné chyby nutno zapřáhnouti na pravém místě k práci pro společné dílo osvobozovací. Vždyť se setkáme často s povahou, která má správné a ušlechtilé názory, vymáhá u jiných jejich plnění, chce je vésti k tomu, ale sama podléhá ve svém jednání nevědomky špatným pudům a ve značné míře dopouští se chyb, které káře u jiných.

Nemůžeme zkrátka jako masové hnutí pracovati jen s vybranými povahami ideálními, a proto musíme věnovati velkou péči vhodnému umístění těch povah, které ideální nejsou.

V jednotlivé organizaci poběží tu o to, aby nepříznivé povahy nebyly stavěny v rozhodující popředí a na místa, kde mohou naši věc kompromitovati a naopak, aby největší péče věnována byla výběru směrodatných funkcionářů, kteří dovedli by pak na uzdě držeti malichernost, sobeckost, nesnášlivost.

Kvalita každé organizace je v přímém poměru ke kvalitě jejích směrodatných předáků po všech stránkách.

Stojí-li v čele organizace soudruh uvědomělý, obětavý, nezištný a obratný, nestrpí v organizaci života, který neodpovídá jejímu účelu, hledí předejiti osobním sporům, odvádí pozornost od klepů k věcem závažným, krotí nesnášlivost a hašteřivost, kontroluje veřejnou činnost všech příslušníků a upozorňuje na chyby i zabraňuje nesprávnostem.

Pěstují-li se v organizačních schůzích například klepy, může to znamenati jen, že předseda je buď neschopný, nebo sám také klepař. Promrhává-li plenárka čas malicherným rozšlapáváním spolkových formalit a drobných starostí a nemůže-li se vykázati ani vnitřní, ani vnější prací politickou, je to zase vina předsedy a ostatních jejích vůdčích činitelů, kteří jsou patrně také spíše baráčnický než socialisty.

Tedy soudružské soužití, jehož požadujeme a měli bychom požadovati více než dosud od našich organizací, nikoli pro abstraktní radost z mravního prospěchu, nýbrž proto, že takové soužití je nezbytný základ pro řádnou činnost organizace v každém směru, toto soužití závisí hlavně na vůdčích lidech organizace. Základem soudružského soužití jsou skutečné povahy a mozky socialistické; je třeba, aby takové povahy a mozky stály všude v čele.

Jsme tedy zase u otázky vhodných lidí, jejichž nedostatek se tak často pociťuje. Ovšem třeba pamatovati i toho, že to není tak nedostatek dobrých lidí socialistických vůbec, kterých je dosti, jako nedostatek soudruhů, kteří vedle svého socialistického charakteru jsou i komunisticky vyškoleni a také schopni organizačně, kteří jsou nejen poctiví, nýbrž i vyspělí a také *obratní*. Této obratnosti, není-li vrozena, dá se ovšem získati jen delší zkušeností, jen delší činností v organizačním životě; té nelze se naučiti v žádné škole.

Potřebujeme mnoho funkcionářů vyškolených, poctivých a obratných, aby uvedli náš organizační život na pravou cestu. Kdežto však poctivost a obratnost nekoupí se v žádné apatyce a strana se o nich přesvědčiti může teprve postupem doby, aniž má přímého vlivu na jejich vznik, jest naopak v moci strany, aby vyškolenost jejích příslušníků množila se a vzrůstala.

O soustavné komunistické vyškolení co nejširšího kruhu talentovaných soudruhů má a musí se strana starati, aby měla velikou nádrž funkcionářského dorostu, z níž by mohla vybíratí odpovědné své činnovnictvo s nejlepším úspěchem. Bylo by neštěstím pro naše hnutí, kdyby kterákoliv situace měla tuto snahu zatlačiti do pozadí a vzбудiti směrodatnou domněnku, že pro stranu jsou všim pouze — dobří řečníci.

NÁBOŽENSTVÍ JEST OPIUM

Jako marxističtí komunisté nemůžeme a nesmíme učiniti s náboženstvím žádného ideového nebo citového kompromisu.

Náboženství je všeobecná fantastická teorie světa, mající původně za účel vysvětliti, povznésti, sankcionovati, ospravedlniti skutečnost,

dáti jí vyšší smysl a útěchu na tu dobu, dokud člověk, svět lidí, společnost, nepoznali pravé skutečnosti a nedovedli si opatřiti vědecký názor na svět, vyhovující jejich potřebám a touhám. Člověk hledal náboženství, dokud nenašel pravé skutečnosti.

Podnes vyrábějí náboženství cestou sebeklamu a horování nebo cestou filosofického uvažování lidé, kteří vidí svět jen jako slzavé údolí a potřebují iluzí, které by jim toto slzavé údolí zkrášlily. Jsouce zatíženi tisíciletou tradicí myšlenkového a citového otročení náboženské iluzi, nedovedou se postaviti tváří v tvář pravé skutečnosti, předstírajíce si, že našli skutečnost skutečnější a vyšší, nestačí jim pravá skutečnost, střízlivý stav vědomí, jako požívači opojných prostředků zjednávají si opiem náboženství krásné sny, vzdušné zámky, exaltují se. Prostí lidé až k náboženskému šilenství, filosofové až ke krkolomným kouskům abstraktní ideologie.

Těchto lidí zatížených a zotročených náboženskou bídou používá přímo nebo nepřímo vládnoucí třída k tomu, aby masy pracujícího lidu udržovala v klamu o příčinách skutečné bídy. Náboženství má poskytnouti vyděděným a vykořisťovaným iluzi štěstí (blahoslavení chudí, neboť jejich je království nebeské!), aby nehledali skutečného štěstí, pokoje a spravedlnosti na zemi.

Děje se to nejružnějším způsobem. U nás v Československu vidíme velmi krásně, jak vládnoucí strany kapitalistické a sociálpatriotické (jejich pomáhači) hrají s náboženstvím dvojakou hru. Ustupují na jedné straně před svým národním spojencem, katolickou stranou politickou, a podporují nepřímo její rozmach a bojovnost, kdežto na druhé straně koketují více nebo méně s protiřímským antiklerikalismem a maloměšťáckým volnomyšlenkářstvím. Tyto proudy dodávají náboženství (především ovšem křesťanskému) zvláštní prestiže tím, že staví křesťanství („čisté“?) proti klerikalismu a papežství a povyšují náboženství vůbec nad pověru (každá náboženská iluze je pověra) a teologii, tedy nad jeho pramen a systematickou ideologii, a nad klerikalism, důsledek jeho církevní organizace.

Tato činnost, ve které není trochu snesitelné logiky a jejímž pracovním nástrojem i zbraní je toliko pustá fráze líbivá (Klofáč!), vědomě i bezděčně sabotuje uvědomovací proces v lidu a je náboženství stále příznivější zejména od té doby, kdy poznání pravé skutečnosti zplodilo Říjnovou revoluci ruskou a první proletářskou republiku a obrodilo revoluční socialism, lépe řečeno zplodilo socialism činu v soudobém komunismu marxistickém.

Je-li náboženství dnes opiem určité menšiny, je náboženská fráze překážkou uvědomování negramotných a k indiferentnosti nakloněných mas. Hektolitr klofáčovských nebo jiných náboženských frází

protiklerikálních nemá jiného účinku, než že korumpuje napolo uvědomělé vrstvy lidové, které mohly by poznati pravou skutečnost a z ní vyplývající nezbytnost politického a sociálního boje třídního, ale odváděny jsou na scestí a do mlhoviny, odkudž v rozhodném okamžiku mají vždycky blíže ke straně klerikální než ke straně revoluční.

Náboženská fráze ve své pokrokové, protiklerikální, volnomyšlenkářské podobě, berouc tak často „čisté“ náboženství v ochranu proti klerikalismu, papežství, teologii, pověře, matouc a korumpujíc lidové vrstvy napolo již uvědomělé a přicházející k poznání pravé skutečnosti, je mnohem nebezpečnější než skutečné náboženské cítění požívačů opia, kteří tímto způsobem ozlacují si svou vlastní bídu nebo bídu světa, neschopni dopátrati se jejích pravých příčin.

Antiklerikální fráze je kompromis s náboženstvím, který boj s náboženstvím znesnadňuje a maří. Hus brojil proti mravům římských kněží a velmi světským praktikám kurie, protože byl náboženský ideolog a šlo mu o náboženství; dnešní antiklerikálové brojíce proti klerikalismu jsou de facto bezvěrci, kteří berou náboženství v ochranu.

Takových ideových nebo citových kompromisů s náboženstvím dopouštět se nemůžeme. Nám zůstane *každé* náboženství ve *všech* svých podobách ideových i organizačních opiovým přípravkem těch, kdož sami sebe nebo jiné chtějí oklamati o pravé podobě skutečnosti, kdož sobě nebo druhým přikrašlují okovy, místo aby se sami vzchopili a druhé nabádali k rozdrčení okovů.

My komunisté, chtějící býti důslední, museli jsme „kritiku nebes proměnit v kritiku země, kritiku náboženství v kritiku práva, kritiku teologie v kritiku politiky“. A podle toho jest nám vésti přímý nebo nepřímý boj s náboženstvím, hledati správnou pozici k vrstvám nábožensky lhostejným nebo nábožensky zatíženým.

Přesto, že náboženství bylo a jest přirozenou a trvalou oporou třídních panství založených na autoritě, tedy i oporou panství buržoazního, posilujíc moc autority a zeslabujíc odpor poddaných, není přece v jádru sociální otázky, nýbrž na její periférii, podpírá soukromokapitalistický řád zvenčí: náš útok nestačí řídit pouze na tuto oporu a opory jí podobné, na opory z ideologické nadstavby, nýbrž boj náš platí především politické a hospodářské moci buržoazie, a musí býti tedy veden nejdříve jako boj politický a sociální.

Nuže, v tomto politickém a sociálním boji máme co činiti s proletáři nenáboženskými a náboženskými. Oněch je rozhodná většina, ale jejich stanovisko k náboženství není vždy rozhodné. Jsouce ustavičně mateni jednak protiklerikálním bojem, jednak uctivostí a ochranou, jimž se náboženství těší i u lidí „osvícených“ jako nějaký zvláště cenný a šetrnosti zasluhující projev lidského ducha, kolísají ustavičně

mezi oběma světy. Tu je nebezpečí, na něž jsme již upozornili, že indiferentnější vrstva těchto proletářů, nepozná-li včas pravou skutečnost, rozmnoží řady reakce v době, jako jest například dnešní, kdy z různých důvodů roste sebevědomí a pozice reakce a lákají k sobě slabé a nejisté, kteří mají vždy blíže k tomu, co tradice „posvětila“, než k tomu, co revoluce dává nového. Tu je jasno, že naše určité a logické protináboženské stanovisko komunistické musí býti těmto nábožensky indiferentním vrstvám podáno cele a nepokrytě, potírajíc povrchní a korumpující metodu antiklerikální a ukazujíc, jak protináboženské myšlení je spojeno s myšlením sociálně revolučním, s vědeckým marxistickým osvětlením třídního boje a sociální revoluce.

Protináboženské stanovisko, potírající protiklerikální ideologii, patří k třídní výchově komunistické.

Jinak je tomu s menšinou proletariátu nábožensky cítícího. Musíme si uvědomiti, že požívač náboženského opia, jako všichni soustavní požívači různých narkotik a jedů, je bytost více nebo méně chorobná. Chceme-li ji získati, nesmíme jí drážditi tam, kde je zvláště citlivou, nesmíme jí také rázem odejmouti její omamný prostředek, nýbrž jest se nám k ní blížiti ze strany zcela jiné. Politický a sociální boj, který v těchto nábožensky zatížených vrstvách proletariátu nemůže býti veden s marxistickou čistotou, má tu veliké poslání uvědomovací. Vyžaduje opatrnosti a obratnosti, jimž musí jíti hlavně o to, aby tento proletariát byl názorně vyučován prodělávanými zápasy o základních zásadách komunistické strany.

Bylo již několikráte důrazně řečeno, jak neomalený antiklerikalismus může v těchto náboženských vrstvách proletariátu věc socialismu poškoditi. Je zřejmo, že ani protináboženským bojem bychom tu nic nevyhráli, ač ironie osudu tomu chce, že za určitých okolností právě tu revoluční socialismus dobře může zakotviti, ovšem s trváním velmi podmíněným. Zde je to jistě věc velikého politického umění, máme-li názorným vyučováním denními zápasy podlomiti náboženské cítění, neboť jen tímto způsobem se na ně dostaneme. Ovšem, je-li pak podlomeno, získáme soudruhy zvláště cenné a vytrvalé, komunisty celé a obětavé.

Protináboženské stanovisko v proletariátu nábožensky cítícím může se ujati jen školou denních zápasů sociálních, vylučujících ovšem antiklerikální propagandu.

Náboženství je opium: s lidmi, které je požívají z potřeby, nutno jednati jako s nemocnými; proti lidem však, kteří jím přímo nebo nepřímo chtějí korumpovati masy, dlužno pevně postavit jako hráz naše důsledné protináboženské stanovisko komunistické.

Mnoha lidem s krasocitnými zájmy zželelo se v nové době již často davů dělnických a maloměšťáckých, poněvadž jsou většinou obklopeny trapným nevкусem a vězí hluboko v krasocitných předsudcích. I přemýšleli, jak by to změnili, napsali mnoho článků i knih a založili různé organizace a různá hnutí, jejichž účelem byla popularizace umění a pozvednutí krasocitu mas.

Jejich úsilí bylo marné; nejenže neodstranilo širokého nevкусu davů a nemohlo si zjednatí vlivu na estetickou stránku výroby předmětů masové spotřeby, nýbrž leckde i odbornými školami zaneslo nový nevкус do výroby nebo pokazilo určitý vkus primitivní. (Malý příklad jen mimochodem: Odborná škola lakýrnická vnesla do tohoto řemesla ještě více nevкусu, než v něm bylo dříve, nepotřela nikterak nevкусné malířské výkony na vývěsních štítech, ale naopak zamořila — aspoň na jistou dobu — prosté kdysi štíty firem ohavnou ornamentikou secesní. U malířství pokojového stalo se něco podobného.)

Jestliže i socialistické strany věnovaly a věnují tu a tam jakousi pozornost estetické výchově a popularizaci umění, nemožno přehlédnouti přece, že jsme neučinili dosud ani krůček vpřed: umění jest popularizováno, estetická výchova jest prováděna, ale v masách panuje stejný nevкус jako dříve a stejné předsudky a chybné názory, pokud běží o umění a věci vkusu.

Školsky nevzdělané masy nejsou však samotny se svým nevкусem. Školami prošlá inteligence není na tom většinou lépe, ba nevкус inteligence maloměšťácké je mnohem dráždivější, protože pronáší kritiky a osvojuje si často právo na směrodatný úsudek.

Jeť jistě velmi žalostné, že dosud tak veliká většina pracujících lidí jest oloupena o radost ze skutečné krásy, a tím ochuzena i po této stránce, protože nejenže nemá pravidelného přístupu ke krásě ani v její podobě umělé, ani v její podobě přírodní, nýbrž nemá vůbec možnosti krásu náležitě pochopiti: veliká většina lidí, více než si myslíme, nedovede pozorovati ani krásy přírody, mimo něž chodí, může-li, netečně, ani například krásy lidského těla, zejména živého, k němuž nemá rovněž snadného přístupu a na něž pohlíží jistě brýlemi ubohých předsudků, když náhodou se s ním setká. Natožpak krásu uměleckou, která má své zvláštní zákony, o nichž musíme aspoň něco věděti, máme-li je trochu pochopiti a míti z ní pravou radost. Ale koneckonců nemůžeme míti za zlé nekultivovanému člověku, když prostomyslně dává přednost nevкусu před krásou, půvabem, vkusem; litujeme jej, že jest tak všestranně chud, on, který je společnosti často přece tak mnohostranně užitečný, ale jeho nevědomost nečiní hříchu.

Kdežto vzdělaný maloměšťák hřeší, poněvadž je stejně nevědomý, ale svou nevědomost nosí na trh, honosí se jí, pronásí ji veřejně a chce dokonce, aby lidé se jí řídili. To dráždí, to kazí v denní praxi snahy nejlépe míněné, ale to je také jen důsledek estetického bezvládní, které zavládlo v kapitalistické společnosti, když všechno bylo zindividualizováno.

Dokud kultura určité oblasti měla jednotný, *slohový* ráz, který slučoval umění, řemesla i mravy, byl tento sloh sice vždy výrazem převládající třídy a její ideologie, ale působil na všechny třídy oblasti: slohový vkus byl ve větší nebo menší míře vyvinut u všech činitelů doby, u těch, kteří tvořili, i u těch, kteří pouze přijímali. Celý život byl jakoby zasazen v jeden rámec. Umění mělo celkový ráz, i když tu byla díla tvůrčích duchů vedle děl papouškujících epigonů; řemesla užívala jen forem jednoho druhu. Mezi esteticky vzdělaným a esteticky nevzdělaným člověkem nebyl rozdíl v názoru, nýbrž jen v jeho hloubce. Vzdělanec viděl kvalitu práce, pronikal myšlenku díla, dovedl tvůrčí sílu rozeznati od pouhého mechanického opakování; nevzdělaný člověk spokojoval se s povrchem, dával snad někdy přednost líbivému před silným, ale ráz každého díla uměleckého nebo řemeslného byl všem samozřejmý a pochopitelný.

Individualistický a průmyslový způsob výroby ve vyvinuté společnosti soukromokapitalistické zničil každou možnost takové jednoty slohové. Kde každý hrabe pro sebe a pro svou rodinu, kde se tvoří malé skupiny pro vykořisťování ve velkém, kde soukromý zájem převyšuje a ruší všechny zájmy kolektivní, pokud přímo neposilují jeho sobeckého zájmu vlastního, tam nakonec také každý tvoří pro sebe a pro úzký kruh svých přátel, stejně smýšlejících. V naší době u vládnoucí třídy měšťácké, která dosud zadržovala pro sebe a vědomě přímo i nepřímo dirigovala po své chuti tvůrčí síly, která byla zkrátka kulturotvorná vedle proletariátu, který před svým vítězstvím nemůže se státi kulturotvornou třídou, zmizely pomalu všechny veliké a ušlechtilé, tj. kulturotvorné zájmy kolektivní, anebo jsou jen předstírány (náboženství, nacionalism, všelidský idealism). Zbyl jediný a ten je protikulturní: měšťáckou třídu drží pohromadě jen strach před socialistickým zítřkem výrobními poměry diktovaným, jen snaha prodloužiti ještě na chvíli vykořisťovací řády proti vůli osudu, to jest hospodářského a intelektuálního vývoje lidstva. Tvůrčím silám kulturním nedává již vládnoucí buržoazie jednotných směrnic. Proto tyto síly těkají většinou bezradně a nejlepší z nich, pokud nedezertují do proletářského tábora, pochopivše nutnost konce měšťáctva, pěstují poslední výhonky měšťácké kultury v osamocených pařeništích, kam může za nimi jen nepatrná menšina intelektuálů nebo snobů, čili lidí, kteří z ješitnosti honí se za nejnovější módou.

Sluh vedl krasocit určitým směrem, určoval všeobecný vkus. Dnešní protisluhové bezvládí korumpovalo krasocit a zplodilo nesčetně vkusů a nevkusů, vzájemně se potírajících a o nic podstatného neopřených.

Zbohatlému měšťanu „líbí se“ — bůhvíproč — gotika, a proto dá si postavit „gotický“ činžák na nábreží, v Mikulášské třídě nebo na Žižkově. Dr. Kramáři jak známo „líbí se“ šlechtický barok, má také nedůvěru k moderní architektuře, a proto si dá ve 20. století postavit vilu vídeňským architektem, který tancuje mezi starým barokem a novou secesí. Uměnímilovnost lékařů a jiných vzdělců se jeví na stěnách jejich čekáren, ordinačních síní, kanceláří a bytů roztočnou směsicí obrazů a obrázků, „akademickým malířem“, který prodává po hospodách, počínajíc, přes nějakého oficielního mistra až třeba k Václavu Špálovi. Proletářův vkus hlásají vlastenecké nebo „revoluční“ barvotisky z druhé poloviny 19. století, roznášené agenty, vkus proletářčin pouťové hrnečky s pestrými kyticemi a různé dečky ve všech koutech. Nemá-li zrovna každý člověk jiný vkus, je nicméně nesčetně individuálních vkusů, sdílených určitým druhem lidí a krajně různých.

Zmizela autorita sluhových tvůrců, sluhové jednoty. V umění rozhodují individuality, křečovitě hledající originelnost, osamocené, opuštěné svou třídou, nespojené jednotnou ideologií, odkázané pouze na tu neb onu tvárnou metodu, která se vynořuje jedna za druhou, bez širokého podkladu. V řemesle rozhodují módy a uměleckořemeslné proudečky vznikající ve školách, v průmyslové výrobě móda a libovůle ziskuchtivých fabrikantů. Masy maloměšťáckých a proletářských konzumentů podléhají nátlaku laciné velkovýroby, průměrní vzdělanci věří každému, kdo má jméno a není příliš „divoký“, nebo nevěří nikomu, a tato skepse posiluje v nich důvěru ve vlastní „vkus“.

Zkrátka: prožíváme estetické bezvládí, v němž každý věří nebo nevěří, čemu chce. Ubývá stále lidí, kteří mohou být správně vedeni chaosem a bludištěm aspoň k rozumnému názoru na umění, jejichž krasocit není úplně zvrhlý a kteří snaží se aspoň pochopiti zákon každé krásy, i když pro určitou krásu samu nemají orgánů. Umění rozešlo se úplně s masami, s ohromnou většinou lidí; úplná estetická dezorientace je konečný důsledek buržoazní kultury soukromokapitalistické.

Nám běží však o proletariát. Z řečeného vyplývá, že je stejně esteticke dezorientován jako maloměšťáctvo a většina inteligence, že se rozešel s uměním, že ztratil poslední zbytky lidového vkusu. Nadto však v dnešní chvíli počínající sociální proměny, kde veškeren zájem náš směřuje k revoluci proletariátu, a tudíž v první řadě k revoluční

jeho výchově, která jest brzděna vlivem měšťácké kultury ve všech směrech, máme jako komunisté tu povinnost, odvracet pozornost proletariátu od produktů měšťácké kultury a kulturní prostředky a metody, tedy i činnost estetickou, stavěti do služeb revoluční propagandy. Přitom samozřejmě ustupují estetické úvahy, otázka krasopisu a vkusu v jisté míře do pozadí. Dáme méně dokonalému revolučnímu dílu přednost před nejlepším dílem povahy měšťácké.

Nicméně i při tomto stavu trvají v proletariátu estetické potřeby, které budou stále větší, čím více upevňovati se bude jeho pozice jako převládající třídy. V proletariátu je hlad po kráse, hlad ukojovaný často nesmyslně, hlad opomíjející často krásu skutečnou a velmi uspokojitelný jejími úpadkovými náhražkami, ale hlad, s kterým možno a nutno počítati.

Jak vybredneme z nesnází této situace?

Uvažme toto: Jedním předpokladem vítězné revoluce proletářské, jednou její subjektivní podmínkou jest, aby tu byl ideově zralý předvoj, který ví, co chce a proč to chce. To znamená: revoluci nemožno provést jen citovým zápalem, nýbrž také rozumovým poznáním. Nejširší masy rozhodnou se pro revoluci citově, puzeny k ní utrpením, zoufalstvím, vírou, nadějí, ale musí tu býti i určitá elitní masa, činitel vůdcí, předvoj, která uvědomí si správně situaci a vedena je při své akci rozumem. Činitel citový nestačí, rozum, uvědomění musí spolupracovati.

Nuže, tímto poznáním třeba se dáti vést i v naší otázce estetické. V proletariátu je hlad po kráse, všeobecně špatně ukojovaný. Nicméně tento hlad po kráse přivede proletariát k tvůrčí činnosti umělecké, jakmile proletariát stane se vládnoucí třídou. Souvislost uměleckého vývoje nebude revolucí ovšem úplně přerušena: umění v proletářské epoše vznikne z prvků umění předcházejících, zvláště vybraných. Poměr proletariátu k umění vytváří se však podnes toliko citově; chceme dokonce tento citový poměr v zájmu věci i v zájmu revoluce zvýšiti a upevniti tím, že z umění učiníme propagační prostředek svého světového názoru, své revoluce a politiky. Čím užitečnějším již na první pohled bude umění proletariátu v jeho zápasu, tím více přilne proletariát k umění, tím více zvykne si na ně jako na nezbytnost svého vyššího života. Naším úkolem je usnadňovati proletariátu jeho budoucí kulturotvorné poslání: chceme tudíž, aby se s uměním opět co nejvíce sblížil, a to usnadňujeme mu prozatím propagační povahou umění, které mu doporučujeme. Ale přitom zůstává poměr proletariátu k umění pouze citovým. Svůj úkol splníme teprve tehdy, až aspoň určitou, elitní část proletariátu sblížíme s uměním také rozumově, až ji uvědomíme o tom, co umění jest a jakou má povahu.

KOMUNISTICKÁ PRÁCE VZDĚLÁVACÍ

Jádro přednášky o komunistické práci vzdělávací a o vzdělávací a výchovné sekci (Proletkult) KSČ pro jarní akci

Snaha vzdělávati soustavně dělnickou třídu je původu měšťáckého. Buržoazie v době rozkvětu kapitalistických řádů výrobních pocho-pila, že na jedné straně je pro výrobu samu vhodnější dělnictvo vzdě-lané než nevzdělané a na druhé straně že vzdělání, které měšťáctvo dělnictvu poskytne ve svém duchu a v míře přiměřené, jest schopno nemálo paralyzovati, ochromovati vliv uvědomění, které přináší děl-nictvu socialismus. Měšťáci si řekli: „Vzděláme dělnictvo po svém, vštípíme mu svou ideologii, naučíme je všem předsudkům a bludům, vynasnažíme se, aby aspoň nadanější část dělnictva přijala pomalu názory a zvyky maloměšťácké a stala se tak překážkou třídní konsoli-dace proletářské, překážkou sociální revoluce.“

To se buržoazii skutečně povedlo. Dělnická třída přijala za své měšťácké heslo „Vzdělání je moc“. Ale dělnická třída až do světové války a ruské revoluce nebyla prostoupena marxistickými názory tak jako dnes, nevěděla ještě tak všeobecně, že vzdělanost každé doby jest v třídní společnosti dílem vládnoucí třídy, že tlumočí názory, před-sudky a snahy třídy vládnoucí, že rozvíjí se podle toho, jak toho vlád-noucí třída potřebuje, v jejím zájmu a proti těm, kdož jsou jí tak nebo onak zotročováni a vykořisťováni. Před válkou nebyl v socialistických stranách činěn rozdíl mezi vzděláním a vzděláním, nevědělo se, že i vzdělanost dnešní doby má ráz třídní, že je to vzdělanost měšťácká, namířená povýtce proti třídě utlačené, a že tudíž tato utlačená třída, třída dělnická, třída námezdních pracovníků, proletariát, musí býti velmi opatrná při jejím používání. Vždyť největší část soudobé vědy, soudobého umění, soudobé morálky a soudobých obyčejů, zejména vše to, co předkládá masám k věření nebo napodobení takzvaná li-dovoosvětářská činnost vládní a vzdělávací a výchovná činnost poli-tických stran protirevolučních, je prosyceno duchem starého světa soukromokapitalistického a buržoazního, jedovatými plyny, které důvěřivou mysl mohou přímo nebo nepřímo jen pokaziti a odvrátiti od revolučního boje proletářského.

Tak se stalo, že v předválečných socialistických stranách, jako dodnes ve stranách reformistických a sociálpatriotických, vzděláváno bylo dělnictvo způsobem měšťáckým a že se v dělnictvu probouzela snaha opičiti se po měšťácích. Tehdy byl socialistickým stranám vhod každý učitel, profesor, doktor, odborník, který uznal blahosklonně za dobré přijíti mezi dělníky a něco jim přednáseti, jen když přímo

nezavrhoval socialismus a nebrojil proti dělnickým požadavkům. Přijímala se kterákoli příležitost, aby dělníkům poskytovány byly vědomosti, a nepřihlíželo se k tomu, jsou-li to vědomosti skutečně socialistické. Vždyť před válkou bylo také ještě dělnické hnutí zaměřeno nemálo liberalismem, dělníci byli vedeni k nadšení pro *volnou* myšlenku, pro *volnou* školu, pro samé věci *volné*, a nikoho nenapadlo, že dělnická třída nesmí býti takovým volnomyšlenkářským způsobem korumpována, nýbrž že pro ni musí existovati jen myšlenka čistě socialistická a jednotná socialistická metoda vzdělávací a výchovná.

Na druhé straně měšťácká vzdělanost je věc velice složitá a proletariát nemůže si ji ve větší míře a úplně osvojiti. Nemá k tomu kdy, není mu poskytována možnost nutné školské průpravy, je odkázán na takzvané samouctví, velmi nedostatečné a často i pochybné, a vedle toho, veden zdravým pudem, sám často cítí k ní nedůvěru, cítí její třídní povahu sobě nepřátelskou. Masy pracujícího lidu, jsou-li po měšťácku vychovávány, mohou si vlastně osvojiti jen odpadky dnešní vzdělanosti a mnohé názory, předsudky a zvyky maloměšťácké. Dělník měšťácky vychovávaný odcizuje se také často své třídě, třeba nevědomky, a když pak má možnost vyniknouti a opatřiti si lepší existenci, stává se z něho nejednou zrádný nebo nespolehlivý vůdce nebo činník. Dějiny strany sociálně demokratické poskytují nám toho příklady velmi výmluvné a všeobecně známé. Poměšťáčtělí předáci a vůdcové dělnictva stali se nejlepší oporou vládnoucí třídy kapitalistické, která bez nich nemohla by se leckde již udržeti při moci.

Po válce a ruské revoluci, po všeobecném rozkvětu a rozšíření zásad marxisticko-komunistických nastal obrat. Pochopilo se již, že dělnická třída nesmí býti korumpována měšťáckou vzdělaností, nýbrž naopak že vzděláváním a výchovou čistě socialistickou a revoluční musí býti chráněna před jedovatými plyny měšťácké kultury. Zde právě musí zasáhnouti naše vzdělávací a propagační činnost komunistická.

Naším úkolem, úkolem Proletkultu, není dělati z proletářů básníky, muzikanty, herce nebo fotbalisty, šachisty, filatelisty: to jest věcí jednotlivců, jakému koníčku chtějí se věnovati, každý člověk má nějakého. Dnes však, v takové veliké době historické, kdy událost stíhá událost a všechny jsou velevýznamné pro proletariát, pro osud celé třídy dělnické, třeba se revoluční straně dělnické, jakou jest naše strana komunistická, soustřediti na nejpodstatnější věc. Jsme obklopeni nepřáteli, kteří všemi prostředky a institucemi vzdělávacími a výchovnými, školou počínajíc, snaží se dělnickou třídu, masy obyvatelstva, odvrátiti od skutečného socialismu, nemáme sami ani nadbytek prostředků, ani dosti vhodných sil, proto jest třeba, abychom si počínali ekonomicky, hospodárně, abychom nemařili čas „kultur-

ními“ experimenty s proletariátem, nýbrž přímo a cele se vrhli na to, co je náš úkol hlavní a nezbytný.

Co jest jádrem našeho úkolu?

Předně musíme proletářské masy seznamovati s marxisticko-komunistickými názory na vývoj naší společnosti, se zásadami a duchem revolučního marxismu. Čím lépe bude dělnická třída znáti svou dějinnou úlohu, čím širší vrstvy pracujících budou se cítiti budoucími nositeli proletářské vlády a moci, čím lépe budou věděti, kam nutně spěje světový vývoj hospodářských poměrů, tím snadněji a krásněji zvítězíme. Neběží o to, aby snad každý dělník a náš soudruh byl učeným marxistou, nýbrž aby povšechné myšlení a cítění revolučně marxistické šířilo se v masách jako vlna nové, světové víry a každý komunista znal základní pravdy marxismu a leninismu, jako naši dědečkové znali katechismus. Tak také budeme v dosahu této duchovní revoluce nejlépe hotovi s náboženstvím a klerikalismem i se všemi ostatními předsudky maloměstáckými.

Po druhé musíme se nezbytně snažiti, abychom získali a vychovali co nejvíce odborníků z řad dělnické třídy, komunistických odborníků na poli výroby (inženýrů, techniků, organizátorů, účetních sil atd.) i na poli vědeckém v oněch oborech, které nejvíce potřebuje proletářská revoluce pro upevnění svého vítězství a vybudování i uhájení svého státu. Jen tehdy, bude-li dělnická třída ze svého středu stále znova dodávati nové a nové kádry spolehlivých a dobrých vůdců a činovníků, bude proletariát skutečnou vedoucí silou proletářského státu.

Všecko pro revolučně třídní uvědomění pracujících mas, všecko pro výchovu kvalifikovaných sil proletářských! — to budiž heslem naší činnosti vzdělávací a propagační, heslem naší výchovy. I umění, literaturu, divadlo, vědu, sport, všechny kulturní prostředky a metody vzdělávací, výchovné a propagační stavíme do služeb velikého zápasu, jež proletariát vede se starým světem kapitalistickým a který musí býti dobojován, aby lidstvo nezahynulo v moři béd a zločinů.

To je náš úkol, to je úkol a smysl naší vzdělávací a výchovné sekce (Proletkultu). A tu třeba vyvrátiti stálý omyl mnoha soudruhů, jako by tento náš takzvaný Proletkult byl nějaký kulturní spolek pro pěstění umění, vědy a takzvané ušlechtilé zábavy. Nikoli, Proletkult není spolek, jeden z mnoha, pěstujících toho nebo onoho koníčka, Proletkult je *sekce strany*, vzdělávací a výchovná sekce KSČ! To třeba míti na paměti, všecko ostatní je omyl. Jako máme ve straně sekci odbořovou, komunální, družstevní atd., tak máme také sekci vzdělávací a propagační, která má svůj organizační řád, ale nikoli nějaké stanovy spolkové, a která stojí pod přímou kontrolou strany. Krajské, obvodní

a místní rady pracovní jsou pomocné orgány příslušných výkonných výborů, na jejich schůzích radí se zástupci různých složek popřípadě s odborníky, pokud tací v místě jsou, a za předsednictví člena příslušného výkonného výboru o vzdělávacích a výchovných akcích, které třeba podniknouti. To je podstata této organizace, nic jiného. Z toho jde najevo, že každá větší organizace jest povinna vzdělávací sekci (Proletkult) zřídit a dbáti, aby v duchu naznačeného úkolu pracovala.

MÁJOVÁ EPIŠTOLA

Srovnáte-li, soudruzi, staré Májové listy a například známý socialistický časopis obrázkový Rudé květy s naším dnešním Reflektorem, uvidíte ihned veliký rozdíl zevní i vnitřní. Zevně máme dnes úroveň, s kterou můžeme jíti kamkoli za hranici reprezentovat svoje hnutí, a chybí nám jen trochu více administrační pohotovosti a obchodní obratnosti, abychom mohli s kýmkoli konkurovat, ovšem jako časopis zásadní a dělnický, kdežto ta naše literární minulost vyznačovala se dětinskou neumělostí a lhostejností ke každé vyspělé formě. Vnitřně stojíme dnes uvědoměle na vyhraněné půdě třídně revoluční, vedeme přísnou rozhraničovací čáru mezi sebou a „pokrokovými“ maloměšťáky, kdežto dříve maloměšťácká účast a socialistická nezralost při podnikcích dělnické strany byly pravidlo.

Veliký pokrok se ukázal. A pokrok ten je tím větší a tím cennější, že dnešní strana revolučního proletariátu odkázána jest právě jen na vlastní síly a na síly soudružské Internacionály. Žádná pomoc z tábora nesoudružského není nám poskytována a *není nám také vítána*. Dříve kdejaký pokrokový a „s dělnictvem sympatizující“ inteligentek a ideolog přijímán byl s otevřenou náručí, dnes držán jest každý na velikou vzdálenost, kdo nevyznává proletářské učení marx-leninovské. To znamená samo již vyšší etapu socialismu.

Byl-li však tento závažný pokrok učiněn v teorii a v hlavních liniích praxe, nesmíme si zastírat, že dosud denně musíme všichni bojovati s maloměšťáckými zbytky v našich řadách. Na každém místě.

Reflektor při své veliké rozšířenosti a oblibě uvědomělého dělnictva je právě také velmi závažné místo pro posilování a povznášení socialistického ducha revolučního a potírání ducha maloměšťáckého. Jenže měli bychom si věc představovati trochu jinak, než se obvykle děje. Více zezdola a kolektivně. Redakce naše měla by býti skutečně jen živél vybírající, řídící a jednotící; hlavním živlem budujícím měli by býti naši čtenáři.

Poněvadž Reflektor nevychází ještě ani půl roku, nelze nám činiti

ovšem pevných závěrů, ale vědouce podle nesčetných dopisů, že už dlouho žádný dělnický časopis nebyl tak nadšeně uvítán jako Reflektor, přáli bychom si, aby všechny projevy sympatií k našemu listu proměnily se v soustavnou součinnost praktickou, která dosud chybí.

První máj je pro hnutí dělnické, revolučně vedené, asi tolik, co Nový rok jest měšťákům. Počítáme své úspěchy a nezdary od Prvního máje do Prvního máje. Bylo by dobře, kdyby naše čtenářstvo umínilo si, že do příštího Prvního máje položí dole, tj. v sobě samém, takový základ pro Reflektora, že náš časopis stane se skutečně kolektivním dílem revolučního proletariátu v Československu.

Tu chceme od svých čtenářů především dvě věci:

1. Každý čtenář, který chce se zúčastniti tohoto kolektivního díla, nechť hledí nám pomoci, nikoli namáhavým sestavováním neumělých veršů, povídek nebo úvah, nýbrž *zpravodajstvím*: aby přímo nebo nepřímo získával pro nás obrázky (se stručným textem) toho, co v jeho okolí jest nebo stane se *všeobecně* pro dělníky zajímavého. Zdůrazňujeme, že si tu však musí každý položit předem otázku: je věc, kterou chci do Reflektora poslati, opravdu zajímavá pro dělnictvo v celé republice a pro čtenáře ve Francii, Německu, Rusku? Reflektor má býti obrazem toho, jak dělnictvo žije, bojuje a co si myslí o divadle světa, jen všude tam však, kde má svůj zvláštní charakter a jest protivou měšťáctva a maloměšťáctva. Jinak by obraz nebyl ani poučný, ani povznášející pro celek.

2. Každý náš čtenář s námi sympatizující má býti revolučně zvědavý. Chtítí nové a nebáti se nového, nenávidět starou šablonu, umrtvující svět. Jen maloměšťák štítí se nového a neobvyklého. Uvědomělý dělník jako člen třídy, která stvoří neznámou budoucnost, nemůže milovati vyjetých kolejí, ale stojí jako lačná ryba proti proudu, aby dobře si mohl prohlédnouti všecko, co proud přináší, a lapil ihned to, co jest mu prospěšno. Proto bychom si přáli, aby naši čtenáři volali po novém, které je zajímavá, a chtěli vysvětlení o tom, proč se to rodí, co užitečného to přináší, jaký význam to má v proudu života vůbec a pro bojující proletariát zvláště.

Obrázkový časopis je veliké divadlo. Potřebujeme diváky napjaté, prožívající, chtějící stále nové a lepší, diváky tleskající, syčící, dupající a hlavně takové, kteří rádi skočí na jeviště a ukáží režisérovi, že to také dovedou jako on nebo ještě lépe.

Veliký zápas vnitřní, jež prodělává komunistická strana v Československu, historický zápas s protirevoluční tradicí sociálně demokratickou a maloměšťáckými sklony některých předáků i řadových vojáků svých, těžký a čestný zápas, který dokazuje, že KSČ je z dobrého materiálu proletářského a revolučního a za vedení Třetí internacionály nepodlehne novému reformismu, — tento zápas vynesl tu a tam na povrch zjevy, které nepřátelskému táboru poskytovaly příležitost k nejpodlejšímu útoku na proletářský předvoj a tajnou i hlásanou naději, že se strana rozpadne a rozdvojí. A protože každý cikán hádá podle sebe, libovala si a libuje protirevoluční žurnalistika v malicherných povídkách o jednotlivcích, v ubohých kombinacích o vzájemném poměru těch anebo oněch osob zapomínajíc, že strana s takovým dějinným úkolem, jaký připadl KSČ, není a nemůže býti pouhým ohonem vůdcovské komety, jako tomu jest u stran sociálpatriotických, nýbrž se svým generálním štábem je ustavičnou spolutvůrkyní politického a sociálního děje, který se jmenuje: komunism v Československu.

Uvědomělejší masy proletářské smýšlejí docela jinak. Tyto masy dávno již upozorovaly, že KSČ nemá u nás objektivního a loajálního odpůrce a kritika, že u nás „povznešený“ intelektuál stejně jako řemeslný lhář žurnalistický říká o straně a komunismu stejné pitomosti a stejně duté fráze, a masy tudíž také dávno již nic nevěří nepřátelskému tisku. Nejen to však. Třídně uvědomělé jádro proletariátu, u nás již značně veliké, chápe také správně dějinnou úlohu komunistické strany, její nutnost přese vše, a zůstává neochvějno. Třídně uvědomělý dělník chápe svou zdravou logikou jasně věci, jejichž pravý smysl zůstane navždy utajen buržoazním a maloměšťáckým zatížením na duchu i těle.

Tak buržoazie a její ziskuchtiví pomahači stále znova v rozhodujících okamžicích se přesvědčují, že komunistický kolos, jehož konečné zřícení ustavičně prorokují, vyvstává v pravou chvíli zas a zas ve své hrozivé síle, výmluvným zjevem svým posmívá se nepřátelům a uklidňuje skeptiky.

Komunistický První máj letošní v Praze a hlavních střediscích překvapil nejednoho vlastního straníka svou mohutností a revoluční svěžestí. Proletariát odpověděl všem pomlouvačům, odňal znova veškeru naději svým nepřátelům. A zase i v nepřátelském tisku ozvaly se hlasy politicky neposlušné, nechtějící na komando koalických machrů lháti drze a do očí nesčetným svědkům, a přes veškeru námahu Českého slova a podobné žurnalistiky, která po vzoru svých politic-

kých velitelů upře ti nos mezi očima a přitom se ještě umraveně naparuje, pravda vyšla najevo.

Je nesporno, že z pražských manifestací májových byl projev komunistický největší a také opravdu překypující životem. Nejen ze své svaté povinnosti, nýbrž i s bouřlivou chutí šlo letos dělnictvo naše do ulic, aby zařvalo na buržoazii a nečisté žurnalistice dalo po hubě tím nejdůstojnějším způsobem i také aby dalo najevo, že nikdy nebude státi za tou nebo onou řečnickou veličinou, která chce zneužívatí dělnictva pro své osobní nebo frakční cíle, nýbrž že jest věrným údem své Internacionály a dovede ctítí a milovatí jen takovou vůdčí osobnost, která zapomínajíc sebe úplně se ztotožní se zápasem, úkolem a cílem proletariátu, jako to učinil Vladimír Iljič!

Vysvětlují-li Lidové noviny zdar naší májové manifestace letošní tím, že se komunistické straně podařilo zmobilizovatí kdekoho („aby zakryla oslabení svých pozic“), zlehčují tím úlohu samého proletariátu. Dnešní dělnictvo není bezvolnou hříčkou v rukou svého organizačního aparátu, nedá se zmobilizovatí, když nechce. Přesvědčili jsme se o tom dosti často, že dělnictvo dovede korigovatí horlivost svého vedení, když se mu zdá, že tato horlivost není právě na místě. Tentokrát však na májovou mobilizaci, která se ničím nelišila od minulých mobilizací, odpověděl proletariát s nadšením, svědčícím o vlastní vůli: vůli dokázat všem vnějším i vnitřním nepřátelům Komunistické internacionály, že uvědomělý proletariát je si vědom toho, že tato jeho revoluční Internacionála jest jeho nejvyšším statkem, jež si těžce vybojoval a na nějž nikomu nedovolí beztrestně sahati.

Komunistická strana může býti plně spokojena se svým Prvním májem 1925 a proletariát může býti naň velmi hrdý.

PRO NOVÉ RUSKO

Nedávno byl v Československu kterýsi zástupce krvavého režimu bulharského, jehož hodnost je docela lhostejna a jehož jménem neznečistíme svá ústa. Dělníkům nepřišel na oči, ti by s ním byli pěkně zatočili, ale k věčné hanbě oficielní republiky bude zaznamenáno, že zástupci demokracie podali mu ruku a jednali s ním za zavřenými dveřmi. Nad hrobem Washingtonské deklarace slaví orgie reakce.

Výsledkem této „vzácné návštěvy“, která v republice skutečně demokratické byla by bývala energicky kopnuta do zadnice, je prý nové spiknutí proti sovětskému Rusku — tentokráte, říkají, žurnalistické. Onomu chlapovi podařilo prý se přesvědčiti oficielní kruhy, že také v Bulharsku vším jsou vinni komunisté a Moskva. Umluvili prý v hrad-

ních a ministerských komnatách novou žurnalistickou ofenzívu proti novému Rusku! Jako by nečistá kampaň všech buržoazních a maloměšťáckých šmoků proti bolševickému Rusku netrvala ustavičně, jako by nebylo ještě dosti lží a podvodů, které si již pisálkové v žoldu vládnoucí třídy proti Rusku vymyslili! Čím mohou ještě oblažiti své čtenáře? Arzenál jejich podlostí je vyčerpán: všechny ty lži a sprostoty lidé již slyšeli a právě tu se učili, že nesmějí ničemu věřit.

Poslední zápas shnilého světa měšťáckého a kapitalistického se Sověty nebude ovšem vybojován na bezvýznamném území, prolezlém rakovinou maloměšťáctví, kde hlavy socialistických veličin nejsou ohroženy v třídním boji, nýbrž jízdou na závodních a promenádních herkách, a kde zahraniční ministr „odvážně“ balancuje na provaze půl metru od země. Osud kapitalistické Evropy rozhodnut bude v pravých koloniích. Ale jednak jsou to Sověty, které stále zřetelněji stávají se vůdcem a záštitou koloniálních národů, a již z tohoto důvodu snaží se vládnoucí třída dnešní, aby v *každé* zemi podkopala jejich prestiž, jednak také v *každé* zemi je nutno udržovati a posilovati bojechtivost třídy proletářské, vychovávat ji a prohlubovati, aby v dané chvíli zvítězila na každém úseku mezinárodní fronty třídní. A proto ani u nás nesmí býti ani papírová ofenzíva protisovětská podceňována, přehlížena, s defenzívní vlažností odrážena.

Za ránu rána! To je heslo bolševické! To je heslo uvědomělého proletariátu! A pozice protirevoluční žurnalistiky u nás, třebaže zevně jsou pevné, nejsou tak silné vnitřně, aby každá naše rána netrefila do živého. Žijeme-li mezi lidem, vidíme, jak málo víry má v lidu koaliční a protirevoluční žurnalistika, jak morálně nízko stojí v očích pracující většiny, třebaže jest hojně odbírána dosud z důvodů nejružnějších, ale málo politických.

Nejhorší politikou proletářskou byla by politika, která by se při každém ofenzívním pohybu vládnoucích tříd a protirevolučních kruhů zařizovala na dlouholetou oportunistickou defenzívu a neodpovídala na ránu ranou aspoň tam, kde má k tomu ruce vždycky volné. A proto na každé zostření protisovětské kampaně v koaličním tisku musíme odpověděti také energicky zostřeným bojem proti protirevoluční žurnalistice.

Vzhůru na šmoky! To je také práce pro nové Rusko.

A tak vedle nejširší propagandy všeho, co souvisí s novým Ruskem, co jest jeho slávou, utrpením i všedním životem, jest nám provozovati zároveň ustavičnou ofenzívu proti tisku zaprodanému vládnoucí třídě a kapitalistickému pořádku. Koaliční, reakční, protirevoluční tisk je horší nepřítel dělného lidu než nejhorší alkohol. Pocítíme-li odpor k člověku namol ožralému, musíme míti stejný odpor nebo soucit

s dělníkem nasáklým lžemi a podvody žurnalistiky. A proto je povinností každého uvědomělého dělníka, aby ve svém okolí ustavičně a ze všech sil bojoval proti měšťáckému a maloměšťáckému (sociálpatriotickému) tisku, a je povinností našeho tisku proletářského, aby také tuto část revoluční ofenzívy vedl a organizoval.

Při této práci pro nové Rusko a proletářské vítězství nesmí ani náš Reflektor zůstatí stranou. Naopak. Maje zvláštní úkol působiti především obrazem, musí hlavně obrazem konati na prvním místě tuto práci. *Pro nové Rusko a proti koaliční žurnalistice* je nejdůležitější část našeho redakčního programu.

Redakce Reflektora byla si od počátku tohoto úkolu svého plně vědoma. Nemohla-li jej však pro počáteční nesnáze dosud plně prováděti a je-li si také vědoma toho, že k úplnému provedení svého úkolu potřebuje *týdeník*, jest odhodlána nyní nicméně důsledněji plniti tuto část svého programu. Důsledněji a ofenzívně.

Vydávajíce *první ruské číslo* Reflektora, považovali jsme za vhodné doprovoditi jej právě tímto *slibem*. Přinášejíce prozatím jen delší řadu různých obrázků z dnešního života ruského (jejichž uveřejnění spěchá, protože jsme si je jen nakrátko vypůjčili od Rudé pomoci), chystáme pro další čísla ruská systematictější přehledy z celého SSSR. Zároveň počínáme s pravidelnou řadou karikatur soudruha Košovance, který spolu s jinými soudruhy věnuje se především ofenzívě proti koaliční žurnalistice a jejím lžím.

Je tedy na našich čtenářích, aby nás energicky podporovali v naší akci pro nové Rusko a rozšiřovali Reflektor ve všech proletářských kruzích. *S každým pravidelným čtenářem Reflektora přibývá přítel novému Rusku a nepřítel žurnalistickým travičům proletariátu.*

K TŘICÁTÉMU VÝROČÍ ENGELSOVY SMRTI

V těchto dnech vzpomínal revoluční proletariát celého světa třicátého výročí úmrtí nesmrtelného myslitele Bedřicha Engelse. Nevzpomínal ho velkými slovy, ale zahloubal se opět do jeho díla, které tvoří základ moderního revolučního hnutí a které je nejlepším populárním a jasným úvodem k vznešené myšlence komunismu. Engels byl nejvěrnějším a nejlepším spolupracovníkem Karla Marxe, takže je vlastně spoluzakladatelem moderního vědeckého socialismu. Společně s Marxem ukázal Engels všem porobeným a vysávaným cestu k svobodě: sociální revoluci, diktaturu proletariátu.

Sociální demokraté se ovšem v poslední době pokoušejí dokázati, že Engels se na sklonku svého života obrátil k reformismu. Je to ovšem

nestoudný podvod, neboť sociální demokraté si upravili Engelsovy spisy podle své potřeby a vynechali z nich celé odstavce, kde Engels psal o nevyhnutelnosti sociální revoluce a ozbrojeného povstání proletariátu. Engels zůstal až do posledního okamžiku věren teorii, jak ji vytvořil společně s Marxem. Zejména jeho korespondence mluví velmi jasně o tom, že i v posledních letech svého života odsuzoval s veškerou rozhodností jakékoliv paktování s měšťáky a že trval na zásadě, že dělnická třída může dosáhnouti svého osvobození jedine vlastni svou silou a neúprosným bojem. Ještě krátce před svou smrtí napsal o měšťáckém státě, že není vlastně ničím jiným než mašinou k utlačování jedné třídy třídou druhou a že v tom směru není naprosto žádného rozdílu mezi monarchií a „demokratickou“ republikou. Sociální demokracie zradila zrovna tak Engelse a Marxe, jako zradila zájmy dělnictva a chudého lidu. Úkoly, které proletariátu vytyčil Engels společně s Marxem, plní jedine Komunistická internacionála. A dnes, v den třicátého výročí úmrtí Bedřicha Engelse, zdůrazňuje revoluční proletariát před celým světem, že zůstane vždy věren velkému odkazu Engelsovu: *boji proti oportunistu a paktování s měšťáky, boji za zřízení diktatury proletariátu a za odstranění soukromokapitalistického společenského řádu.*

ŠKOLA

Děti a brzy za nimi veškerá mládež studující vrátí se v nejbližších dnech do učebních síní. „Škola je základ života,“ hlásají pyšné nápisy na školních budovách, hlavně venkovských, a jiná moudrá hesla rozseta jsou po těchto budovách zevně i uvnitř. V zemích méně civilizovaných vyhlízejí učebny a podobná zařízení poněkud jinak než u nás, ale škola zůstává školou, ať již se v ní vyučuje jakkoli a čemukoli. A tak milióny dětí a mladých lidí na celém světě vcházejí denně nebo aspoň často do těchto shromáždění, aby do svých přirozených ještě myslí a srdcí daly si nalévati moudrost tohoto světa podle nejruznějších světových názorů. Vedle nemnoha správných a užitečných poznatků, vědomostí a dovedností, vedle ohromné často přítěže vědomostí docela zbytečných a jen k tomu pro ně existujících, aby byly v praktickém životě co nejdříve zapomenuty, napájeny jsou tu děti vědomě a systematicky z jedovatých zdrojů pověrami, předsudky a lžemi náboženskými, sociálními a politickými v zájmu kast, tříd a organizací, udržujících většinu v porobě menšin, aby svoboda a rozum nemohly zvítěziti.

Kolik náboženských bludů, kolik vlasteneckých lží, kolik sociálních pověr a předsudků jest lokati prosté myslí dětské stejně v Orientě

někde, kde ještě především kněžím zavilým svěřeno je veškero vyučování a vzdělávání mládeže, jako v civilizovaných a překulturních státech bělošského Západu, kde vlastenecké učitelstvo, samo zbaňkované výchovnými institucemi a žurnalistikou i literaturou vládnoucí třídy měšťácké, dále otravuje mládež pověrami a lžemi kapitalistického, buržoazně demokratického a imperialistického světa!

Ve věku, kdy mladá lidská mysl je nejvnímavější a tabulkou, kterou můžeme nejsnáze a nejtrvaleji popsat, jest vydána napospas mocným a vládnoucím tohoto světa, kteří tolika prostředky a především školou pečují o to, aby z nového potomstva výchovani byli zase ti staří zpozdilci, bludaři, omezenci a otroci, jací dosud buď světem vládnou, nebo dávají se z vůle boží ovládati a vykořisťovati.

V zájmu starého světa pracuje každá oficiální škola a s největším úsilím snaží se zfalšovati a zastříti *pravou skutečnost*, život materialistický a nenáboženský, boj tříd, z něhož vzejde ta pravá demokracie, komunistická společnost.

Je opravdu s podivem, jak často se člověk ještě na venkově setká u našich soudruhů s jakousi přímo pověrečnou úctou ke škole, nám tak skrznaskrz nepřátelské. Je to pochopitelný důsledek skálopevné víry, že jen v uvědomění opřené o vědomosti je spása dělnické třídy, že vědění zoceluje proletářského bojovníka. Vždyť osvobození dělníků skutečně postupuje jako důsledek uvědomění jejich stále většího čili jako dílo dělníků samých. Právě proto však musí dělnická třída viděti v oficiální škole nejen instituci poskytující trochu věcí užitečných, nýbrž také mnoho věcí dělníkům velmi škodlivých.

Výjimku činí jen oficiální školství Sovětského svazu, pokud poměry a okolnosti mu to dosud dovolují. Ze sovětských škol vychází první generace na světě, která není již od nejranějšího mládí otravována starými bludy. To je ohromný úspěch revolučního socialismu, jehož skvělé ovoce v budoucnosti vyjde najevo.

Na obrázcích v tomto čísle Reflektora vidíme nejrůznější druhy škol. Egyptské, perské, arabské děti, pokud jsou v rukou domorodých kněží a učitelů, jsou patrně vyučovány bludům velmi podivným, ale možná i velmi užitečné nenávisti k západním vetřelcům, která je velkým pomocníkem osvobození lidstva. Jistě však mnohé tyto děti jsou již otravovány také ve školách zařízených Evropany pro výchovu spolehlivých nohsledů imperialismu. V Kameruně a v bývalé německé Africe byly domorodé děti úplně vydány napospas německým kulturtrégrům, které po válce nahradili kulturtrégrři francouzští a angličtí, o nic méně zpupní a korumpující. V Japonsku jako u nás pěstováno je ve škole „ušlechtilé vlastenectví“ v zájmu imperialistické hrabivosti

vládnoucí třídy. Co asi vykládali Němci čínské mládeži, dovedeme si domyslit. Atd.

Stálo by to zkrátka za to, aby škola — oficiální škola — byla na celém světě zvážena, totiž prospěch z ní a škoda z ní: možná že by vyšly najevo číslice roztodivné a — zahanbující pro celé lidstvo. Ale na Východě, v Sovětském svazu, nejlepší myšlenky západní přes to všechno uzrály k činům, a škola tu zmocnila se pravé skutečnosti, kterou bohdá již nepustí z rukou, očekávajíc oné největší chvíle historické, kdy se této pravé skutečnosti pozemské uchopí všechny školy na světě, aby dopomohly rozumu, svobodě a spravedlnosti ke konečnému vítězství.

TŘETÍ ŘÁDNÝ SJEZD KSČ

Ve dnech 26.—28. září konán byl v Praze třetí řádný sjezd KSČ. Možno směle říci, že to byl první náš sjezd *bolševický*, celý svým rázem, ovládaným jednotnou myšlenkou a jednotnou vůlí. Sjezd musil přesvědčiti celou uvědomělou veřejnost dělnickou, že veliké předchozí boje vnitřní s likvidátorstvím jednak nebyly zbytečny a marny, přispěvše nemálo k obnovení revolučního ducha ve straně, jednak přispěvše k obnovení pravé jednoty na bolševickém základě, otráslы sice stranou, ale nepoškodily její budovy, která tu stojí dnes jako znovu-zrozena. Značný přírůstek členstva, velmi spontánní, a drobná volební vítězství v obcích i různých institucích to dokazují.

Sjezdové jednání, rozhodné a cílevědomé, stejně jako předchozí zápas s úsilím zatáhnouti stranu do šlépějí předválečné sociální demokracie, tyto odkryté karty a jasné řeči, tak neobvyklé u politických stran, ukazují dělnické třídě Československa pravou, proletářskou tvář komunistické strany a Komunistické internacionály vůbec, a lépe než všechny polemiky vyvracejí hrubé a zlomyslné útoky nepřátelského tisku, které teď před volbami tvoří celou kampaň pomluv a utrhač-ných lží. A ještě porostou nyní, když sjezd strany rozprášil tak důkladně naděje našich protivníků, že strana se rozpadne nebo aspoň vnitřními spory bude vážně poškozena.

Na sjezdu došlo také ke splnutí takzvaného směru dr. Vrbenského se stranou. Byl to zbytek bývalých komunistů anarchistických, kteří po převratu vešli s myšlenkou jednotné fronty socialistické do strany československých socialistů, ale pokud si zachovali trochu revolučního cítění socialistického, musili dříve nebo později vystřízlivěti z iluze, že ve straně československých socialistů najdou oporu pro politiku jinou než maloměšťáckou. KSČ získala jejich příchodem jednak menší,

ale přesto významné části českého proletariátu, jednak několik dobrých pracovníků, o jejichž poctivosti nemůžeme pochybovat.

Přes důstojný průběh sjezdu a jeho úplný úspěch bolševický není ovšem KSČ dosud hotova ani se svým zbolševičtěním, ani s tendencemi likvidačními. Třebaže předchozí zápas s likvidátorstvem přispěl nemálo k bolševickému prohloubení velké části jejího členstva, odchovaného kdysi sociální demokracií, zbývá ještě velmi mnoho práce vykonati, a to práce důkladné, aby strana jako celek i ve všech koutech svých stala se stranou bolševickou, tj. opravdu komunistickou v marx-leninovském duchu. Hodně usilovné práce a hodně času bude ještě třeba, než odstraníme ze strany nejen reformistický názor a nemalou dávku maloměšťačtví, jež tu dosud často nalézáme v řečech, článcích, lokálkách, besídkách a střepinách i ve skutcích a usneseních.

Ještě více propagandy třeba především, a nejen propagandy přímé, nýbrž i nepřímé, propagandy všude, kde náš proletariát žije, pracuje a se baví. Také náš Reflektor je nástroj propagační a při oblibě, které se těší u uvědomělého dělnictva, jistě nástroj nikoli nevýznamný. Bylo by tudíž účelno učiniti jej cenou a co nejdříve přístupnějším nejširším vrstvám dělnickým a častějším vycházením znásobiti jeho vydatnost. K tomu však potřebujeme součinnosti všech bolševiků!

MILIÓN PAŽÍ . . .

Téměř milión pracujících pravic odevzdal minulého 15. listopadu hlas pro KSČ, která podle oficiální statistiky volební, dosud neúplné a nekontrolovatelné, jest na místě druhém a ve skutečnosti možná na místě prvním, poněvadž oficiálně jest na místě prvním strana agrární, tedy strana ministerského předsedy a ministra vnitra, která měla — jak se říká — volby v ruce.

Uvážíme-li poměrnou volební sílu jiných sekcí Komunistické internacionály v zemích západních, musíme uznati, že KSČ vyšla z těchto voleb s úspěchem skutečně pozoruhodným. Ale tento úspěch se mění ve *skutečné vítězství*, jakmile vezmeme zřetel k mimořádným okolnostem, ve kterých byla strana právě před volbami, a k divošským útokům, kterým byla v předchozí době vydána napospas. KSČ zvítězila v těchto volbách nejen nad pestrkou smečkou svých vnějších protivníků, kteří se neštíteli na její účet žádné lži a žádného podvodu, nýbrž dobyla v nich i velikého vítězství vnitřního, dostala jimi sankci pro svou bolševickou linii, o kterou veden byl takový spor. To je nejcennější hodnota z celého našeho vítězství.

I těch 933 711 hlasů, které jsme v těchto volbách prý obdrželi, je

krásné číslo, ale mnohem krásnější a cennější je ten fakt, že proletářská masa, která jest s naší stranou, schválila v těchto volbách nepřímou úsilí svého vedení potlačit oportunismus a likvidátorství, a tím dokázala, že v době krize strany pochopila, oč běží: uvědomělý proletariát revolučně socialistický dal jasně najevo (porážkou bubníkovců a poměrně nepatrným odlivem z naší strany), že *pod žádnou formou nechce být znovu zrazen a že plně chápe nesmírný význam Komunistické internacionály pro svůj zápas.*

Tento skvělý důkaz uzrávajícího třídního vědomí proletářského je pak tím cennější, že rozhodnou zásluhu oň mají příslušníci českého živlu, tedy živlu, ve kterém převládá maloměšťáctví a hokynářské nazírání. Vidno tudíž, že také v tomto živlu jest nejzdravější část jeho proletářské jádro, které bylo jistě nejvíce vydáno spojenému útoku vlastenecké a koaliční fronty, a přece odolalo a zůstalo pevně.

Po této stránce ostatně přinesly volby ještě jeden důkaz pro to, že je přece ještě něco zdravého ve státě československém. Strana československých socialistů, která tak předčasně jásala v den volební na Václavském náměstí, dávajíc si vyhrávati kapelou „národní písně“, zůstala na pátém místě, zůstala dokonce za sociálními demokraty! To je proto jednou světlou stránkou voleb, že to dokazuje, jak odolává uvědomělejší část pracujícího národa politickému i nepolitickému tisku československých socialistů, který je hanbou republiky, ale pro svou láci, povrchnost a frivolnost rozlézá se do všech vrstev občanstva.

Můžeme ponechati stranou hnusný leták protikomunistický, jejž sociální patrioti obou stran dali v statisících natisknouti a rozhoditi po českých krajích. Byl, myslíme, příliš sprostý i pro české publikum jimi vychovávané, a při svém původu zřejmě koaličním mohl u všech slušných lidí věc koalice a sociálpatriotů jen poškoditi. Vůdcové těchto stran však jistě nezaplatili jej ze svých kapes: pracující lid měl by se jich rázně zeptati, kde na něj vzali peníze. Neboť to jistě nebyly peníze panské, nýbrž proletářské a poplatnické.

Volební úspěch nemůže KSČ ovšem zaslepiti. Nemůžeme si činiti iluzi, jako by ten milión paží, který se pro stranu ve volbách zdvihl, byl zároveň také miliónem hotových mozků bolševických. Byl podán důkaz, že půda je dobrá a připravená, teď třeba síti nejlepší zrní do ní a nejrationelnějším způsobem pěstiti setbu. Čas žní určí světová pohoda, v naší moci a naší povinnosti je starati se, aby u nás vydala žně co nejméně hluchých klasů.

Památka největšího vůdce dělnické třídy těší se v Rusku jak známo nesmírné úctě. Také ovšem v ostatním světě jest Vladimír Iljič považován za největšího muže naší doby: uvědomělý proletariát celého světa, stále více a lépe poznáváje vítěznou pravdu jeho života a úsilí, ctí v něm největšího ducha své revoluce, a také naši protivníci po jeho smrti uznávají stále zřetelněji jeho velikost. Jen vejlupek buržoazní hlouposti proklíná dosud jméno toho, který prorazil dělnické třídy cestu k vítězství. Ale v Rusku, kde pracující třídy přímo pocítily jeho velikost a blahodárnost jeho osvobozujících činů a myšlenek, vznikl skutečný kult Vladimíra Iljiče. Státisíce procházejí ve svátečních dnech kolem jeho rakve a s posvátnou úctou zírají do ztuhlé tváře svého osvoboditele.

O tomto Leninově kultu mluví naši měšťáčtí protivníci často s netajenou ironií. Oni, kteří si z takzvaného „uctívání hrdinů“ učinili řemeslo, oni, kteří podle své individualistické ideologie hledí na celé dějiny jako na dílo velikých jednotlivců, oni, jejichž modlou byl například Napoleon a kteří plazívají se nebo aspoň úctou se ježí před každým idiotským potentátem, milionářem nebo tenorem, s úsměškem pokoušejí se mluvit o zbožném obdivu ruského lidu venkovského pro muže, jenž dělníku vrátil vlast a rolníku půdu. Mluvíce o rudém caru, i po smrti zbožňovaném, zapomínají však na jedno především: že jejich slovo nutí srovnávat i že výsledek takového srovnání může býti jen zdrcující pro buržoazní minulost i přítomnost.

Rudý car! Budiž tedy. Jméno nemůže překlenout propast mezi člověkem a kreaturou, mezi mužem a loutkou, mezi světem pověry a příživnictvím a světem pravdy a práce. Srovnajme tedy.

Sami měšťáčtí historikové a spisovatelé ruští vyličili nám bývalé ruské cary. Nejednen jednal s nimi v rukavičkách, nejeden hleděl okrášlit je a omlouvat. Vždyť měšťáci, třebaže jako třída musili s vladaři a aristokraty bojovati o svou moc a hospodářský i politický řád, přece jen mají vrozený respekt před trůny a tituly: vrána s vranou o kořist se popere, ale vrána vráně očí nevyklove. Nad sedřenou ženou proletářskou s mnoha dětmi nikdo z nich slzy neuroní a demokratická republika vyžene je popřípadě z bytu, ale aristokratické courě, za to, že byla takzvanou manželkou vyhnaného potentáta, připláci na miliónovou apanáž, a každá zbohatlá hokyně pláče nad osudem „ubohé císařské vdovy“. Ale ani měšťáčtí historikové a spisovatelé nedovedli nám o ruských carech říci nic jiného, než že to byli v nejlepším případě nevědomci, slaboši a pověřčivci, jejichž nejmírnější gesto bylo konec konců zločinem na vývoji země a národa.

Kdežto *rudý car* Vladimír Iljič? Byl snad nevědomý? Kdo jako on poznal a pochopil Marx-Engelse? To znamená: kdo jako on poznal pravou skutečnost sociálního života a pochopil její jádro? A tak dokonale, že neklesl na mysli po roce 1905, kdy po prohrané revoluci všechno ho opustilo, a že v daném okamžiku uchopil do svých občanských pěstí osud ohromného státu a národa, aby mu dal směr podle své vůle. Ale ani to nebyla slepá vůle ješitného despoty, nýbrž uvědomělá shoda s vůlí historického okamžiku. Také Napoleon, veliký vražedník, naplnil nutné dějinné poslání, roznášeje svými válkami po světě ovoce Velké revoluce francouzské, ale činil to jako slepý nástroj osudu, opíjeje se jen pochybnou slávou ctižádostivého dobyvatele. Kdežto Lenin celý vědomě se podřídil své historické úloze, každý svůj krok měřil jeho revoluční účelností, nikoli podle svého soukromého zájmu nebo individuálního pudu. Rudý car byl jedním z největších rozumů dnešního lidstva.

Také slabochem nebyl Lenin. Tento prostý občan bez jakýchkoli insignií panování měl podle kvantity duševní sílu Tamerlánovu, ale podle kvality i tu byla to síla počítajícího inženýra sociálního, nikoli síla divokého individuálního pudu mongolského dobyvatele. Bez váhání obětoval, co obětovati bylo nutno: výpočet — rozhodnutí — čin, to šlo u něho ráz na ráz, a jen touto silou, přesně provázející vývoj revoluce, ušetřil Rusku muka mnohem delší a hroznější, která byla by jistě celé zemi přinesla demokratická „humanita“ ruských maloměšťáků. Rudý car byl z nejsilnějších mužů činu.

A konečně ani pověřivcem, blouznivcem nebyl Vladimír Iljič. Každá jeho věta napsaná a promluvená je jako křišťálový pramen, prosta každého zakalení náboženskou nebo idealistickou ideologií. Sám jsa sociální chirurg a inženýr mohl vedle sebe snést jen sociální chirurgie a inženýry, žádné Rasputiny. Neřekl nám nadarmo: Buďte výbojnými materialisty! Jen jako uvědomělý materialista mohl zvítěziti a doplniti svým dílem trojjediný základ budoucího světa: Darwin—Marx-Engels—Lenin. Do říše temnoty, pověry, hysterie, popství vnesl jasnou pravdu západní, nikoli vnějškově, jak to činí v Turecku pan Kemal paša, buržuj, opice Západu, ale do jádra, které se zevnitřka počíná teď měniti. Rudý car byl první osvobozený rozum u vesla.

A tento rudý car s čepicí na hlavě a v kalhotách s protlačenými koleny nepotřeboval ke svému dílu ani zlaté koruny a hermelínů, ani lesklých dvořanů a dvorních ceremoniálů: byla to prostá osoba civilní, jaká předtím nikdy nevešla v panteon světových duchů. Novodobá věda bolševická, vedená aspoň trochu zásadami historického materialismu, strhla pozlátko z mnoha „velikých“ vladařů a presidentů: z Vladimíra Iljiče nestrhne nikdy nic, poněvadž všechno na tomto muži

bylo pravé a prosté. Nepojmenují ho také nikdy „Velikým“, poněvadž pouhé Lenin nebo Vladimír Iljič navždy bude znamenati velikost tisíckrát pravdivější.

O PORAŽENÉ PŘEDCHŮDKYNI SOVĚTŮ

(18. března — 28. května 1871)

Důvodem k zločinné válce francouzsko-německé z roku 1870 byla rozpínavost druhého císařství. Pověstným státním převratem z 2. prosince 1851 vzal sice chytrý dobrodruh Ludvík Bonaparte politickou moc buržoazii a kapitalistům, zato však podporoval jejich průmysl, spekulaci, korupci a nestoudné vykořisťování pracujícího lidu. Tomuto kapitalistickému rozmachu nestačily hranice staré šosácké monarchie francouzské, a proto kapitalistická Francie šilhala ustavičně po levém německém břehu rýnském, až vypukla válka. Skončila strašlivou porážkou Francie u Sedanu.

Prohraná válka znamená vždy nebezpečí pro vládnoucí třídu. Císařství se zhroutilo a 4. září 1870 prohlášena byla zase republika. Pánem této situace mohl se snadno státi lid. Císařské armády byly buď zajaty, neb obklíčeny německým vojskem. Němci stáli před Paříží. Proto vstoupili do Národní obrany všichni způsobilí Pařížané, takže dělníci měli v ní velikou převahu. Nedovedli však toho využítí a dovolili, aby jako vláda Národní obrany ustavili se sami měšťáčtí politikové a ziskuchtiví advokáti.

Většina těchto samozvanců byli lháři a podvodníci, prohnání a všemi mastmi mazaní politikové buržoazní, kteří si vůbec nepřáli, aby se Paříž udržela a byla ozbrojeným lidem uhájena. Vyslali Thiersa k evropským dvorům prosit o zprostředkování a slibovali obnovu monarchie. Rozpor mezi měšťáckou vládou a ozbrojeným lidem se stále přiosťoval, občanská válka nevypukla pak jen proto, že Paříž byla obležena.

Paříž vzdala se 28. ledna 1871. Národní obrana podržela si svoje zbraně a děla; Němci obsadili jen malou část Paříže, ač francouzští měšťáci byli by raději viděli celou Paříž v rukou Prušáků než v rukou ozbrojeného lidu. Thiers postaral se o nové volby a Národní shromáždění z venkovských boháčů zahájeno bylo v Bordeaux, aby zakroutilo krk republice.

Lidová Paříž byla překážkou buržoazního spiknutí. Thiers pokusil se odzbrojit Národní obranu aspoň o dělostřelectvo, a tak pod záminkou, že ústřední výbor Národní obrany nechce buržoazní vládě vydati zbraně, zahájil občanskou válku. Jeho vojsko přidalo se však k lidu

a 18. března 1871 svolána byla Pařížská komuna a správní aparát vládní utekl do Versailles.

Komuna zvolena byla 26. března a ústřední výbor Národní obrany vzdal se v její prospěch, zrušiv předtím ještě takzvanou mravnostní policii. 30. března zrušeny byly odvody a stálé vojsko a za jedinou ozbrojenou moc prohlášena Národní obrana, vyhlášeno přiročí pro nájemné, zrušen prodej zástav. Potvrzení cizinci zvoleni do Komuny, poněvadž „prapor Komuny je prapor republiky světové“. 1. dubna upraveno bylo služné zaměstnanců, vydán dekret o odluce státu od církve, platy na církevní účely byly zrušeny, statky církevní prohlášeny za statky národní. 8. dubna odstraněny byly ze škol všechny náboženské úkony a odznaky; 6. dubna spálena veřejně gilotina; 16. dubna stržen sloup Vendôme, Napoleonův symbol šovinismu a války, a nařízen soupis továren, ve kterých byla zastavena práce, a navrženo proměnit je v družstva; 20. dubna odstraněna noční práce pekařská; zprostředkování práce vzato darebákům jmenovaným policií a dáno okresním úřadům obecním; 30. dubna zrušeny zastavárny jako ústavy soukromého vydírání. 5. května usneseno zbořit kapli postavenou na usmíření za popravu krále Ludvíka XVI. Takový byl proletářský charakter Komuny.

Ale „parlamentární cvrček“ Thiers nelenil. Paříž byla ustavičně Versailleskými bombardována; jejich vojsko posilováno bylo válečnými zajatci, které si buržoazie vyžebala na pruské vládě. Thiers, jeden největší historický ničema měšťácký, přestal se tvářiti opatrně a stal se drzým.

11. května podařilo se Versailleským (zradou jednoho generála) konečně vniknouti do města a nastal osmidenní boj a pak ono hrůzné vraždění bezbranných mužů, žen a dětí, které trvalo po celý týden.

„Po svatodušní neděli 1891 nemůže již býti míru ani příměří mezi francouzskými dělníky a vykořisťovateli,“ řekl Marx; mezi dělníky a vykořisťovateli vůbec, můžeme dodati, neboť Versaillesští jsou všude i kolem nás.

Za krátkou dobu svého trvání učinila a odkázala nám Pařížská komuna řadu vzácných zkušeností pro teorii i praxi proletářského boje. Tyto zkušenosti prospěly i Marxovi a Leninovi. V tomto smyslu byla ruská revoluce proletářská pokračováním Pařížské komuny.

Komuna ukázala především, že proletariát nemůže převzít hotový státní aparát, nýbrž že na troskách státního aparátu buržoazního musí si vybudovat svůj státní aparát proletářský. Mohla existovat jen proto, že obležení zbavilo ji staré armády, kdežto její Národní obrana byla vojsko většinou dělnické. Z obecních rad utvořila si pracovní těleso proti buržoaznímu parlamentu, hodnostáři zmizeli, veřejná

služba konána byla za dělnickou mzdu. Kněžstvo přenechala věřícím, soudce učinila odpovědnými a sesaditelnými. Komuna měla býti vzorem všem velkým střediskům a pak i politickou formou každé vesnice. Byla tedy předchůdkyní sovětů, výsledkem třídního boje, politickou formou, která měla provésti osvobození práce, zachrániti masu střední třídy před bohatými kapitalisty a malé rolníky před junkery.

Slabostí Komuny bylo, že nevznikla z jasného politického uvažování a jako výsledek silných teoretických směrnic. Druhou slabostí Komuny byl poměr její k teroru, jehož nutnost pro své vítězství nechápala. Velikou chybou bylo, že Thierse propustila z Paříže a jeho spiklence neučinila neškodnými, že byla sentimentálně humanitní. Proletariát teprve na ruském příkladě se poučil, že nesmí míti měkké srdce, chce-li zvítěziti nad protivníkem vždycky krvežíznivým, když se nebojí. Třetí slabostí Komuny byly demokratické předsudky, jichž ústřední výbor byl pln. Neměla jednotné vůle ani rozhodnosti. Volby do Komuny byly nedorozumění, poněvadž podle celé logiky svého vzniku i podle programu blanquistů, vedoucí své strany politické, byla pokusem o diktaturu revolučního města nad celou zemí. Kontrarevoluční živly, které volbami poslány byly do Komuny, byly jen její přítěží.

Blanquista Millieres, jedna nejlepší hlava Komuny, řekl o ní: „Komuna není ústavodárné shromáždění, Komuna je válečná rada. Jejím cílem je vítězství, její zbraní síla a moc, jejím zákonem záchrana společnosti.“ A Lissagaray dodává: „Nemohli pochopit, že Komuna je barikáda, a nikoli správní úřad.“

Také v řadách Komuny nebylo všechno v pořádku: kompromisnost a nerozhodnost zkorumpovaly tu a tam i její řady. To je také poučení pro nás.

Přes hrdinnost svých nejlepších lidí Komuna byla poražena, ale přes tuto porážku trvalo to jen půl století a přišla vítězná Komuna ruská. Jak to může dlouho trvati, než přijde třetí etapa proletářské revoluce: sovětská Evropa?

OBRAZY PRÁCE V ČESKOSLOVENSKU

Hluboko pod zemí... To je úděl horníkův. Kope polonahý do uhelné skály, věčně ohrožen nejen nesčetnými úrazy drobnými, ale i smrtelnými výbuchy a sutinami. Výdřeva někdy pevná, jindy ledabylá praská mu nad hlavou, bortí se tlakem a láme, v komorách a chodbách, v tmavých žalářích, pracuje při kahanech, naráží vozíky,

které odbíhač rychle odstrkává, ve věčné noci dře se nepochopitelně, aby průmyslový věk mohl hromadit velké kapitály v nemnoha rukou a velikou bídu na bedrech statisíců.

Ale horník, jehož údělem pod zemí je práce nejtěžší a který je zvyklý pracovat kopáčem a dynamitem a nebáti se, horník také myslí a bojuje. Havíři jsou jedním z předvojů dělnické třídy. Snad nejsou organizačně a ideově tak zkrotitelní jako průmyslové dělnictvo jiné, zato však, jde-li do tuha, jsou první v boji a poslední z boje.

Přijde jednou den, kdy lidstvo užije miliard požíraných dnes militarismem k tomu, aby právě horníkům a všem těm, kteří nejtíže pracují za podmínek nejděsivějších, usnadnilo práci a život. Jistě za padesát, za sto let budou takové těžké a temné obory práce, jako je práce havířská, vyhlížeti zcela jinak než dnes a jistě po konečném vítězství světového proletářstva nastane doba, kdy lidé nebudou moci již pochopiti, že kdysi horníci nebo tkalci, skláři atd. byli nuceni brániti svou mzdu a svou pracovní dobu, bojovati za zvýšení mzdy a snížení pracovní doby, zatímco akcionáři dolů a hutí hověli si v blahobytu a přemýšleli, jak by zvýšili své zisky na útraty svých námezdných dělníků. —

Přinášíme dnes první řadu obrázků z pracovního života horníkova. Naše fotomontáž je sestavena z obrázků A. Winklera, které v sériích po deseti různých kusech vydává nakladatelství Alfréda Hübnera v Jezeří v Čechách, jež nám tyto obrázky pro Reflektora laskavě zapůjčilo. Jsou to opravdu snímky nejen poučné, ale také velmi efektní (ač naše reprodukce nemůže ovšem úplně vystihnouti jejich půvaby). Nakladatelství to vydalo tyto obrazy z hornického života také jako obrazy nástěnné, které byly by jistě lepší ozdobou soudružských domácností než různé polovlastenecké barvotisky nebo špatné malby.

SLÁVA JEDNOTNÉ DĚLNICKÉ FRONTĚ TŘÍDNÍ!

Jednotná fronta dělnická třídní nemůže míti skutečných protivníků v řadách pracujícího lidu. Každý člověk za mzdu pracující je dnes více nebo méně vědomě nebo nevědomky v opozici k zaměstnavatelské třídě. To je nejen důsledek socialistické propagandy celých desetiletí, nýbrž i nutný výsledek hospodářského a sociálního vývoje. Kapitalistický a buržoazní věk sám vyvolal určitou míru třídního uvědomění v pracující třídě a nutil a nutí ji, aby se organizovala.

Buržoazie jako uvědomělá třída dostala se k moci se zárodkem smrti v těle. Ve svém revolučním mládí, když postavila se proti třídě feudální a vládařskému absolutismu, vytvořila vysoký ideál občanský, ideál

svobody, rovnosti a bratrství, ideál demokratického státu. Tento ideál vznikl jednak jako revoluční reakce na feudalism a absolutism: všechno, co se dělo na absolutistických dvorech, a veškeren způsob života feudální společnosti 18. století, cizopasné a zahálčivé, musily nutně vyvolati odpor u mladého měšťáctva, které svou existenci a svou hospodářskou a sociální kariéru založilo na obchodní a průmyslové činnosti. Pro svůj hospodářský rozmach potřebovala mladá buržoazie svobody, pravého opaku absolutismu a mravních názorů, podporujících zdraví, sílu, činnost.

Ale mladá buržoazie potřebovala k provedení svých třídních úkolů také takové občanské rovnosti, která by pracující lid vyzdvihla z duchovní a tělesné poroby poddanské a učinila ho schopným napomáhati buržoazii k průmyslovému rozmachu. Rozkvétající výroba průmyslová nemohla potřebovati pasívních poddaných, jen dělníci, aspoň na papíře svobodní a rovní občané, mohli býti pro ni platnou silou ve velikém procesu vykořisťovacím.

Z tohoto důvodu také vydala mladá buržoazie ona skvostná hesla, která označujeme nyní jako liberalism, a vytvořila si pro teorii a čítanky ideál svobodného a podnikavého občana.

Ale tento demokratický ideál měšťácký ocitl se brzy v příkrém rozporu s buržoazní praxí kapitalistickou. Rozmach kapitalismu, který počal přetvářeti veškeren život a na všechny věci světa hleděl jen jako na zboží, zničil ve skutečnosti všechny ideologické ideály odporující svému výrobnímu řádu, nadělal z pracujících občanů námezdné otroky, prohloubil nekonečně třídní rozpory a vyvolal rozsáhlý třídní boj stále více se šířící.

Stále zřetelnější bylo, stále zřetelnější je každému člověku poněkud myslícímu, že hesla svobody, rovnosti, spravedlnosti a bratrství jsou měšťácké a kapitalistické společnosti pouhou dekorací na ohavné praxi sociální a hospodářské, že je to bluf, který má oklamati vykořisťované ve prospěch vládnoucí třídy, ale jest již stále méně schopen klamati.

A tak na jedné straně dnešní kapitalistické řady hospodářské, rozmnožující a stmelující stále více řady proletariátu pro svou potřebu, rozmnožují je a stmelují zároveň proti sobě svým vykořisťovacím a potlačovacím rázem, a měšťácká praxe, ukazující úplnou dutost a faleš svých pokryteckých hesel liberálních, nutí dělnickou třídu, aby se stále více soustřeďovala kolem vlastního ideálu třídního, zcela odlišného od lžidemokracie měšťácké.

Tento proces vyvrcholil prozatím velkou revolucí ruskou a založením Sovětského svazu.

Ale konečné vítězství proletariátu jako třídy uvědoměle nastupující

k moci je brzděno především nejednotností té části pracujícího lidu průmyslového i zemědělského, která jest již organizována odborově a politicky.

Jako před Velkou revolucí francouzskou byla mladá buržoazie velká i malá korumpována mravy a ideologickými představami světa feudálního, tak také dnešní proletariát je často a na mnoha místech ještě pod vlivem buržoazních hesel a buržoazního způsobu života, což se u něho jeví ovšem jen hojnými zlomky ideologie maloměšťácké a maloměšťáckých předsudků.

Maloměšťáckými hesly a maloměšťáckým duchem filistrovským zadržovány jsou dosud davy pracujícího lidu před jednotnou frontou třídní, a tohoto vlivu, jímž hynoucí třída buržoazní korumpuje dosud třídu dělnickou, používají zmaloměšťáčelí vůdcové sociálně patriotických stran, aby brojili proti jednotné frontě socialistických a indiferentních dělníků s komunisty, a tím v zájmu dnešního pořádku, jim už tak pohodlného a příjemného, sabotovali třídní boj.

Vůdcové sociálně demokratičtí opustili již úplně marxism a ve své politické praxi ničím se doopravdy neliší od vůdců národně sociálních, kteří jako maloměšťáci se narodili.

Ale proces konsolidace pracujícího lidu průmyslového i zemědělského na půdě třídního boje musí nicméně pokračovati jako nezbytný důsledek smrtelné krize kapitalistických řádů. Stále větší a větší davy dělníků polosocialistických a indiferentních budou ze životní nutnosti dávatí přednost svému třídnímu zájmu před hesly vlasteneckými a liberálně demokratickými, před sociálními a mravními předsudky, před náboženskými představami, jež všechny jsou jen haraburdím a balastem pro člověka socialisticky opravdu uvědomělého. A s postupem třídního vědomí také stále širší a širší davy přikloní se ke směru a myšlenkám velikolepého názoru světového a třídního programu proletářského, jenž vyjádřen je jmény Marx, Engels a Vladimír Iljič.

Ale tento nezbytný proces kapitalistické společnosti nesmíme ovšem fatalisticky ponechatí volnému jeho průběhu, nýbrž předvoj dělnické třídy, proletáři marxisticky opravdu uvědomělí, musí jej řídití a povzbuzovati. Výrazem tohoto předvoje je Třetí internacionála, a proto její každý člen má povinnost myšlenku jednotné fronty dělnické na podkladě třídním podporovati a propagovati nejen se svou stranou, ale i jednotlivě ve svém denním životě, ve styku s proletáři jiných stran a indiferentními.

Této myšlence jednotné fronty dělnické na podkladě třídním, tomuto nezbytnému a vítěznému hnutí světovému, je věnován letošní náš První máj. Jest jí věnován ve chvíli, kdy této myšlenky je krajní potřeba a kdy tato myšlenka počíná opravdu vnikati přes hlavy vůdců

i do řad dělníků dříve nám nepřátelských a maloměstáckými vůdci oklamáných.

Pročež sláva jí! Jednotná fronta dělníků na podkladě třídním projeví jistě a nutně také přitažlivost pro všechny ostatní vrstvy světa kapitalismem vykořisťovaného a v tom okamžiku, kdy většina dělnictva odborově a politicky organizovaného projeví v jednotné frontě jednotnou svou vůli třídní, zazní v celém kapitalistickém světě umíráček buržoaznímu světu, a věk proletariátu, který ve skutečnosti již nastal, stane se všude vítěznou nutností dějinnou.

Sláva jednotné frontě dělnické na podkladě třídním!

K PADESÁTÉMU VÝROČÍ SMRTI MICHALA BAKUNINA

Dne 1. července bylo tomu padesát let, kdy zemřel v Bernu veliký revolucionář anarchistický Michal Bakunin. Bakunin pocházel z Ruska a narodil se 30. května 1814 na statku svých rodičů Premuchinu, nedaleko Moskvy. Jeho otec, muž zámožný a liberální, který znal dobře západní Evropu a přijal humanitní a osvícenské myšlenky Francouzské revoluce, probouzel ve svých dětech hned v mládí odpor proti samoděržavnému režimu carskému. Mladý Michal byl po krátkou dobu ruským důstojníkem, vzdal se však brzy tohoto povolání sobě odporného a odešel do Berlína studovat filosofii. Tu setkal se nejdříve s takzvaným idealismem, reprezentovaným filosofem Fichtem, brzy však odpoutal se od něho a sblížil se s filosofií Hegelovou, jejíž dialektická zásada stala se filosofickou zbraní marxismu. V Berlíně seznámil se také se socialistickým ateistou Alexandrem Herzenem a s filosofem Ludvíkem Feuerbachem, žákem Hegelovým, který označoval náboženství, které má za cíl „onen svět“, za zpátečnictví. Také Marx, Engelse, Weiflinga, Proudhona a jiné vůdce socialismu, pomalu tvořeného, poznal Bakunin, aniž však nabyl k nim vřelejšího poměru vnitřního. Zavinila to Bakuninova bezmezná potřeba svobody a nezávislosti: nechtěl se a nemohl se nikomu podříditi. Tak dospěl pomalu k onomu utopickému učení anarchistickému, jež úplným zničením všeho chce dosíci půdy proto, aby ze svobody obnovilo společnost solidaritou a rovností na základě federace. Přitom však byl Michal Bakunin po celý život poctivý revolucionář, kterého nic na světě, žádná moc, žalář ani vyhnanství, bída ani opovržení vládnoucích nemohly přinutiti, aby se vzdal svého revolučního přesvědčení a zastavil svou aktivní činnost revoluční. Nemůžeme dnes schvalovati ani metody Bakuninovy, ani jeho názor na nový pořádek společenský, ale musí nás dojímati jeho poctivost, revoluční síla, houževnatost

a vůle zrevolučniti pracující davy. Proto vzpomínáme ho dnes jako poctivého a statečného předbojovníka proletářské revoluce.

MAX HÖLZ „DOŽIVOTNĚ“ V KÁZNICI

Nedávno počal pro Maxe Hölze šestý rok káznice. Znamená to, že od velikonoc 1921, kdy proletariát středoněmecký chopil se zbraní, aby odrazil útok montánních průmyslníků mansfeldských a jejich vládních pomáhačů „socialistických“, že od středoněmeckého povstání nezahnal německý proletariát republikánskou kontrarevoluci německou z jejích nejdůležitějších pozic. Jinak by byl Max Hölz již na svobodě. Třídní justice měšťácká pracuje podle svých politických směrnic. Šlechtičtí původci reakcionářských vražd jsou tu osvobozováni, rovněž kapitalističtí podvodníci a keřasové i šlechtičtí pedagogové, zneužívající dětí pro svou vilnost. Politické zločiny jsou trestné, dějí-li se v zájmu dělnické třídy, jsou však beztrestné, dějí-li se v zájmu obnovení monarchie nebo potlačení proletariátu. Týž státní zástupce, který pro Maxe Hölze navrhoval trest smrti, jest obviňován, že úředně zatusoval účast reakčních poslanců na vražedné aféře.

Max Hölz není nejstarší politický vězeň v Německu. Mnoho proletářů sedí ještě v káznici od doby středoněmeckého povstání, ba v Bavorsku jest uvězněno již po sedm let asi půldruhého tuctu proletářů, kteří se zúčastnili revoluce roku 1919. Ale úsilí německého proletářstva uvědomělého, aby právě Max Hölz byl konečně propuštěn, odůvodněno je nejen tím, že běží o znamenitého vůdce tří revolučních pozdvižení — jarního z roku 1919 ve Falkensteinu, proti Kappovu puči a povstání středoněmeckého —, který před soudem vystupoval způsobem u všeho třídně uvědomělého proletariátu proslulým, nýbrž odůvodněno je také tím, že výjimečný soud Ebertovy vlády odsoudil Maxe Hölze k doživotnímu žaláři pro zabití, kterého se Hölz dokazatelně nedopustil. Ostatně, podaří-li se německému proletariátu prosaditi a provésti heslo Ven s Maxem Hölzem!, — bude to znamenati i osvobození ostatních obětí třídní justice.

„Rudý Max“ žádá toliko, aby jeho pře byla obnovena, protože jsou tu nové důkazy toho, že rozsudek nad ním byl ukrutně nespravedlivý. Ale revoluční dělnictvo německé žádá více, žádá, aby Max Hölz dostal dovolenou na tu dobu, dokud nová pře s ním nebude provedena. Hölz je povážlivě nemocen a měl by býti okamžitě předán do sanatoria.

Řekli jsme na počátku, co znamená fakt, že Max Hölz není dosud osvobozen z buržoazní káznice. Německá kontrarevoluce, tak jako

kontrarevoluce v ostatních státech buržoazních, drží dosud svoje hlavní pozice, kterých si po poválečné době revoluční znova dobyla pomocí sociálních patriotů. Bylo by však nesprávně, kdybychom činili z tohoto faktu pesimistický závěr. Čím zdánlivá konsolidace vládnoucích tříd na podkladě soukromokapitalistickém stává se napohled všeobecnější a pevnější, tím více vzrůstají smrtelné rozpory v mezinárodní buržoazii a zároveň vzrůstá také a prohlubuje se třídní boj. Třídní propast v kapitalistickém lidstvu denně se zvětšuje, a tím přibližujeme se stále rozhodněji k etapě posledního zápasu, ve které kyne všem obětem buržoazního pořádku a imperialistického období konečné osvobození.

KOMUNISTICKÉ DÍTĚ

Mluvíme-li o komunistických dětech, jsme si ovšem plně vědomi toho, že běží především o děti proletářské, čili o děti rodičů, kteří pravidelně nemohou svému dítěti poskytnouti všeho toho, co dítě potřebuje ke zdravému růstu tělesnému i duchovnímu. Nouze nebo i bída, starosti, denní dřina otce i matky a konečně často i nemožnost najít správný poměr k dítěti zabraňují nespočtým proletářům — těch, kteří jsou komunisticky organizováni nevyjímajíc —, aby se mohli věnovati svým dětem aspoň tak, jako se jim věnují rodičové buržoazní, a mohli účelně usilovati o to, aby z nich udělali mladé revolucionáře proletářské, jako rodiče buržoazní činí od kolébky ze svých dětí mladé měšťáky.

Nicméně ani nouze a zotročení rodičů, třebaže často mají nejhorší vliv na tělesný vývoj dítěte, nemusí nutně komoliti jeho ducha, mají-li rodiče dosti vůle a schopnosti dáti svému dítěti vyrůstat v ovzduší třídního uvědomění proletářského, a nemohou-li sami po této stránce dítěti se náležitě věnovat, hledí aspoň, aby jejich dítě dostalo se do rukou soudruhů třídně vyškolených a žilo od prvních let v soudružském prostředí socialistickém.

Třídní svět, ve kterém se proletářské dítě rodí, je dítěti nejlepší školou, není-li dítě z něho odváděno násilně výchovou maloměšťáckou a dostává-li se mu přiměřených pokynů, aby pomalu chápalo, co se kolem něho děje.

Poněvadž tedy záleží nemálo na rodičích, i když jsou chudými proletáři, jak vytvoří se poměr jejich dítěte ke třídě, ve které se narodilo a jejímž uvědomělým a užitečným členem má se státi, poněvadž rodiče především mohou nejvíce poškoditi duchovní vývoj dítěte ke světo-

vému názoru komunistickému, jest otázka našich dětí hlavně otázkou našich soudruhů rodičů.

Největší překážku pro rozvoj komunistického hnutí dětského uvidíme — podobně jako u hnutí naší mládeže — v soudruzích rodičích, kteří přes dlouholetou často příslušnost k dělnické straně nezbavili se maloměšťáckých předsudků a považují své dítě za své soukromé vlastnictví, s kterým si mohou činiti, co jim libo.

Dítě není však věcí soukromou. Můžeme říci, že dokud nestanou se děti životní otázkou společnosti, dotud nevznikne společnost opravdu komunistická. V naší době, době akutního a rozhodného zápasu třídního, běží ovšem oběma táborům třídním především o jejich třídu, pročež nutno nám dneska tuto zásadu vysloviti méně povšechně: *Děti jsou životní otázkou třídy, ve které a pro kterou se zrodily, a protože komunistická strana je předvojem třídy dělnické, je nejuvědomělejší a nejvyšší její částí, patří komunistické děti komunistické straně.*

Svou povinnost k dětem, povinnost velikou a těžkou, může ovšem komunistická strana splniti zase jen tehdy, když veliká část jejich organizovaných příslušníků pochopí smysl a důležitost této povinnosti a nebude ji sabotovati maloměšťáckou umíněností.

Více než dosud je třeba vedle hesel a směrnic čistě politických a hospodářských vštěpovati i starším soudruhům, hlavně rodičům, větší dávku proletářského ducha revolučního i pro tu část jejich světa a života, která jest vyplněna rodinou, domácností, rodičovstvím. Zde proletariát nejvíce hřeší na sobě i na dětech, na své třídě.

Máme dosud soudruhy a soudružky, jejichž pedagogickým ideálem jest, aby jejich děti byly na slovo poslušny (každého rozmaru rodičů), aby se dobře učily (v měšťácké škole!), aby se mravně chovaly (podle jakéhosi záhadného zákoníka, sestaveného z předsudků a zlovyků). Máme dosud soudruhy a soudružky, kteří bijí děti pro každé umazané kalhoty, roztrženou sukni, pro každou čtyřku nebo pětku, kteří vodí své děti do kostela, kteří tyranizují děti jako domácí psy, kteří od dětství až daleko přes dospělost berou jim veškeru svobodu, zakřikují jejich myšlenky, city, smysly, pohyby a z maloměšťácké omezenosti olupují je o nejkrásnější práva mládí. Z rukou takových rodičů nemohou vyjít mladí komunisté, ledaže včas vymknou se z područí takových krkavčích otců a matek. Taková výchova musí působiti zhoubně na plaché povahy, i když doma mají plno komunistického tisku. Z komunistických dětí, které jejich rodiče činí zakřiknutými, nesmělými, nestatečnými, jejichž duši plní všemi strašidly filistovské morálky, z takových dnes komunistických dětí stanou se maloměšťáci, třídní dezertéři.

Komunistické dítě jako naděje své třídy musí růsti na proletářské

svobodě a podle zásad docela jiných musí býti ukáznováno.

Vzduch, světlo, pohyb, pravda, práce! V takovém prostředí má žít a růst dítě komunistické. *Vzduch, světlo, pohyb* — to je ulice, sport, biograf, hry, svoboda uprostřed druhů a družek, svoboda nepeskováná ustavičně, nenapomínaná věčně, neotravovaná stálými zákazy a mravními průpovídkami, ale svoboda opatrně poučovaná zpovzdálí, kontrolovaná nikoli jako klec nebo vězení, nýbrž jemně a s psychologickým bystrozrakem. Rodiče, kteří toho nedovedou, ať nechají raději děti své na pokoji. Řeknete: „To by nám rostly jako dříví v lese!“ Ale právě dříví v lese roste tisíckrát účelněji a harmoničtěji než ty vaše zakřiknuté a všemi maloměšťáckými zlovyky zkažené děti!

A pravda! Pravda je také prostředí nezbytné pro komunistické děti. Čemu sami nevěříte, tomu neučte svých dětí. Co vy víte, to mohou — v přiměřené formě ovšem — vědět i vaše děti. Komunistické dítě má si již od prvních let zvykat na „pravou skutečnost“, na materialistickou pravdu životní, na socialistický způsob myšlení a cítění, na komunistický boj. Není falešnější a zhoubnější výchovy nad tu, která se domnívá, že děti nutno udržovati v představách, jimž dospělí se smejí, že je nutno učit děti názorům a faktům, které pozorování okolního života obrací naruby. Dosti věru falešných představ vnucuje vašim dětem oficiální škola: na vás jest, abyste právě této příležitosti využili a v stálém boji s oficiální školou měšťáckou vedli děti ke komunistické pravdě. Mravně nejzdravější a nejsilnější jsou děti, které od prvních let slyšely a viděly drsnou pravdu života.

A práce! Nikoli jak dítě „se učí“, ale k čemu jeví chuť, co nejraději dělá, čeho se radostně chápe, to rozhodne o jeho osudu. To třeba odposlouchati, odpozorovati u něho, to třeba vésti na správnou cestu. Každé zdravé dítě zajímá se o nějakou práci; podporujte je v tom. Nikoli mnoho-li bude vědět z té nesmírné hromady všelidských vědomostí, nýbrž co dovede, učiní jej svobodným člověkem. Číšník, který dovede mluvit pět jazyků a s citem dělá své řemeslo, stenotypistka ovládající několik řečí jsou svobodnější, životaschopnější, do světa povolanější lidé než vystudovaný budižkničemu. My komunisté víme, které vědomosti jsou nutny každému uvědomělému proletáři, naše hnutí mládeže i hnutí dětské jsou tu, aby tyto vědomosti šířily již v proletářském dorostu, ale na rodičích jest, aby vedle toho budili ve svých dětech lásku ke světu práce, především hmotné, a s tímto světem je sprátelili a spjali, na tento svět je připravovali, aby se v něm dovedly pevně postavit a směle se po něm rozhlížely.

Jen ze smělých a přímých dětí, které vyrostly na svobodě a zdomácněly ve světě komunistických myšlenek a bojů, stanou se dobří komunisté, první bojovníci své třídy. Jen vzduch, světlo, pohyb, svoboda

učiní z nich bojovníky zdravé a veselé. Jen pravda a práce učiní z nich bojovníky neústupné. A nevedete-li jich k tomu, vychováváte z nich budoucí nepřátele své třídy, kazíte je, berete je straně, které patří.

Komunistické dítě je veselé dítě, které se nebojí strašidel, ani těch kněžských, ani těch maloměšťáckých, a nevěří v duchy, které dívá se do světa směle a udatně.

Komunistický předvoj proletariátu bude tím dokonalejší, čím méně bude v něm rodičů, kteří vychovávají zakřiknuté a nesvobodné děti.

PO DEVĚT LET . . .

Po devět let již odehrává se na ohromném území ruské říše největší revoluční děj socialistický, po devět let a stále zřetelněji a ostřeji jsou světové dějiny lidstva pod vlivem mohutného zápasu mezi obrovitou tvrzí moderního socialismu (marxistického socialismu — komunismu, obrozeného revoluční zkušeností leninskou) a ostatním světem kapitalistickým. Tento zápas jest jádrem soudobých dějin; všecko ostatní jest podřadné. Nebude ostatně brzy již na světě od západu k východu, od severu k jihu závažnějšího děje politického, hospodářského, kulturního, sociálního, v němž ohlas tohoto zápasu nebyl by citelný, v němž neběželo by v podstatě o rozpor mezi starým světem kapitalistického vykořisťování a usilováním proletářské demokracie, přímo nebo nepřímo inspirované Moskvou, ohniskem socialistické revoluce.

Pohledme jen na dvě největších historických událostí našich dnů, částečných a místně omezených. Je to stávková horečka britských horníků a národní revoluce čínská. Jejich ráz a průběh je přímo prosycen vědomím, že existence Sovětského svazu je podkopem pod koncernem kapitalistických a imperialistických států. Můžeme to ostatně viděti i v Československu, tak málo významném a od svého „osvobození“ prožívajícím periodu „tureckého hospodářství“: všechny závažnější události politické, hospodářské, sociální a kulturní jsou tu v podstatě projevem vědomí, že třídní boj se zostřuje ve světovém měřítku a solidnost existence Sovětského svazu je zárukou vystupňovaných vyhlídek na brzké vítězství socialismu. Kapitalistická třída i u nás snaží se křečovitě i sobě samé dokázati, že dny její nejsou dosud sečteny a že jest ještě schopna vládnouti a zkonsolidovati svůj „pořádek“ i bez pomoci sociálních patriotů, tj. bez pomoci určité části dělnické třídy. Přesvědčí se ovšem brzy o svém omylu, i když sáhne po měšťácké diktatuře.

Již ta okolnost, že vládoucí třídy kapitalistické všude tam, kde mohou (pro vnitřní slabost proletariátu) prováděti ještě svou vůli, mohou to učiniti jen za tu cenu, že se vzdají všech měšťáckých ideálů

svobodomyslných a demokratických a zavedou do všech oborů života nejčernější reakci, již ta okolnost svědčí o tom, že jejich pozice nejsou trvanlivé: k reakcím nesahají stavy a třídy, které jsou na vzestupu nebo pevný v sedle, nýbrž stavy a třídy dějinným vývojem odbyté, stavy a třídy před pádem. Život se vyvíjí, vyvíjí se nejrychleji v době hospodářské revoluce — a my přece prožíváme dobu hospodářské revoluce od soukromého vlastnictví k socialismu —, reakce bude tím prudčeji smetena, čím déle bude ještě v cestě přirozenému vývoji.

Ale reakce posledních let měšťáckého panství nemůže býti úplná. To vládnoucí třídy vědí a to je nejvíce mrzí. Nemůže býti úplná, protože existuje Sovětský svaz, ohnisko nového řádu, a svým vlivem uchvacuje pomalu většinu světa!

Jsou ovšem i „nestranní“ intelektuálové, kteří rádi mluví o „soumraku komunismu“, dovolávajíce se názorových i osobních rozporů v Rusku a v různých sekcích Třetí internacionály a malé aktivity v některých částech komunistického hnutí. Dívají se na věci z hlediska minuty, která jest vyznačena ofenzívou reakce. Ale z ptáčích perspektivy dějinné vidíme spíše soumrak kapitalistických řádů, ale pokud běží o komunism, nevidíme žádných zjevů takových, jaké provázely například soumrak sociální demokracie před světovou válkou. Jsou-li rozpory v ruské straně komunistické, běží především o vnitřní otázky hospodářské, související s budováním socialistického státu; jsou-li rozpory v jiných sekcích Třetí internacionály, běží pravidelně o taktické odstíny vyplývající z nedostatečného pochopení marx-leninismu — ale nikde nespatříme nějakého hnutí revizionistického ani hnutí překonávajícího marx-leninism jako vůdčí nauku třídního boje nějakým snad vyšším a době přiměřenějším systémem socialistickým. Nic podobného nemůžeme si vůbec ani představit, a proto nelze mluvit o soumraku komunismu, jehož převaha nad všemi ostatními směry socialistickými a osvědčenost v třídním zápasu jsou očividny pro každého osvíceného pozorovatele bez měšťáckých předsudků. Pracující třída zvítězí pod praporem marx-leninismu, a jen lidé úplně nechápající hospodářský a sociální vývoj lidstva mohou se kojiti blahou nadějí, že eventuelní — a podle dnešního stavu věcí naprosto vyloučený — trvalý soumrak komunismu mohl by znamenati něco jiného než jitřenku marxismu ještě dokonalejšího, účelnějšího a ještě rychleji odpravujícího panství buržoazie a kapitalismu.

Osud proletariátu jest ovšem v naší době těsně spojen s osudem Sovětského svazu, s konsolidací prvního státu dělnického a rolnického, s osudem socialistické veleříše. Dnes, ve dny devátého výročí ruské revoluce, jasně chápeme, jak nutno bylo i v zájmu dělnické třídy světové a všeho lidu pracujícího, aby sovětský stát přešel od komunismu

revolučního k socialistickému budování. Tím nejenže dostalo se všem zemím ostatním z Ruska bohatého pokladu zkušeností pro periodu komunismu revolučního, která pro ně nastává, i pro periodu socialistického budování, která jim nastane poté, nýbrž konsolidační politikou sovětskou zbudována byla také pevná tvrz, největší kladný mocenský činitel mezinárodního proletariátu.

Zatímco evropský svět kapitalistický přes zdánlivou konsolidaci svého hospodářství je ustavičně zmítán krizemi a rozpory, které dávno byly by vedly opět k válkám, nebýti strachu z proletariátu a války občanské, a které podlomí dříve nebo později i mocenské postavení států největších, činí sovětská Rus ohromné pokroky hospodářské a organizační, a neznajíc dotěrnosti otázky náboženské a národnostní, vydává všecku svou energii na socialistické budování.

Přes všechny překážky a obtíže podařilo se Sovětskému svazu znova vybudovati zničené zemědělství na úroveň téměř předválečnou a učiniti takové pokroky v industrializaci země, že není daleka doba, kdy selské hospodářství bude možno vésti ke kolektivismu, nebude-li další vývoj porušen zvenčí. Zatímco v zemích kapitalistických vzrůstá nezaměstnanost, zařazovány jsou v Rusku statisíce nových sil pracovních do průmyslu, zatímco země kapitalistické zmítány jsou politickými krizemi, stojí v Rusku státní moc a vláda pevně jako veličina nejstabilnější. Situace dělníků, především reálné mzdy, stále se lepší, sociální pojištění je vzorné, osmihodinná doba pracovní je nedotknutelnou samozřejmostí — kdežto například v naší „vzorné demokracii“ mzdy klesají a jsou hluboko pod úrovní předválečnou, sociální pojištění je pouhý paskvil, osmihodinná doba jest beztestně překročována. Daňová politika a bytová politika prováděny jsou v Rusku s největším zřetelem k zájmům pracujícího lidu. Četné národnosti Sovětského svazu mají úplnou autonomii, národnostní otázky v Rusku není; církev jest od státu úplně odloučena, stát neplatí náboženským společnostem ani haléře, naopak bojuje důsledně proti náboženské pověře vůbec. U nás — v kapitalistických zemích vůbec — máme pravý opak toho všeho. Že Sovětský svaz po zahnání velkostatkářů dělá nejsvědomitější politiku rolnickou ve prospěch zemědělských dělníků a pracujících rolníků, je obecně známo. Přitom vzrůstá politická aktivita sovětského lidu, jak jest vidno ze vzrůstu voličstva, v němž ovšem dělnická třída má dosud velkou převahu.

Těžce vzrůstá první novodobý stát socialistický — ale vzrůstá, zatímco většina států kapitalistických zápasí nikoli o svůj rozvoj, nýbrž proti svému rozkladu. A vzrůstá také Rudá armáda Sovětského svazu, upevňující svazek dělnictva s rolnictvem na obranu jejich státu, a jest v Rusku skutečnou školou, která jako nikde na světě přispívá k poli-

tické a kulturní výchově lidu. Netřeba podotýkati, že v Rusku má voják všechna občanská práva a zúčastní se intenzívně politického života. Není mírumilovnějšího státu velkého na světě nad Sovětský svaz, ale není také státu, jehož síla rostla by každým rokem míru do šířky i hloubky. Roste tím i tvrz a úderná možnost mezinárodního proletariátu, neboť přijde jistě den, kdy Sovětský svaz bude se moci jako rozhodující činitel postavit za každou věc utiskovaných a vykořisťovaných.

Tohle buržoazie ví, to buržoazii, nyní hlavně britskou, nejvíce hněte. Kdyby se nebála vlastních pušek, dávno by se znova pokusila zdolat Sovětský svaz zbraněmi. Diplomatically i vojensky se k tomu stále připravuje. Ale neuvědomuje si také mezinárodní proletariát každým rokem lépe, že nikdy nesmí připustiti útok na sovětskou Rus? Myslíme, že ani nejčernější reakci nepodaří se zlomiti v proletariátu přesvědčení, že každá válka proti Sovětům jest válkou proti pracující třídě mezinárodní.

Deváté výročí ruské revoluce oslavujeme v ovzduší plném reakčních miazmů, ale klidně a vděčně, věduce, že existence Sovětského svazu a aktivita proletariátu oň opřeného vyléčí brzy buržoazii navždy nejen z reakčních záchvatů, nýbrž vůbec z jejího bludu, že jest nepostradatelná a věčná.